

ISTEN OLTÓ-KÉSE

**Pénzt, egészséget és sikert
Másoknak, Uram, többet adtál,
Nem kezdek érte mégse pert,
És nem mondom, hogy adósom
maradtál.**

**Nem én vagyok az első mostohád;
Bordáim közt próbáid éles kését
Megáldom, s mosolygom az
ostobák
Dühödt jaját és hiú mellverését.**

**Tudom és érzem, hogy szeretsz:
Próbáid áldott oltó-kése bennem
Téged szolgál, mert míg szívembe
metsz,
Új szépséget teremni sebez engem.**

**Összeszorítom ajkam, ha nehéz
A kín, mert tudom, tied az én
harcom,
És győztes távolokba néz
Könnyekkel szépült, orcád-fényü
arcom.**

(Tóth árpád,1928)

**XXXIII. évfolyam 2. szám
2026. február**

Bulányi Gy.: Ne álljatok ellent	6061
Márzsi I.: Klebelsberg ürügyén	6063
Máté-Tóth A.: Vallási fanatizmus	6066
Dőry I.: M. I.	6069
Merza J.: A Dunánál...	6072
Király I.: Jézusról szóló prófeciák	6073
Kovács L.: Bárány vagy birka?	6075
Völgyesi O.: Egy esküvő és egy temetés	6076

*« Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »*
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

NE ÁLLJATOK ELLEN A GONOSZNAK!

... a. Álljunk meg egy szóra. Az Úr Jézus biztosította az ellenállás jogát. Törvényszék elé kell vinni a bűnöst! Keményen meg kell büntetni! El kell égetni a szemétdombon! Méltók az ítéletre! Csak a bűnösökére? Akik fiai akarnak lenni az Istennek, nem ítélnének? Nem lehetnek tagjai a bíróságnak? Ostobaság. Jézus nem akarta kivenni tanítványait a világból (Jn 17,15). Az igazságszolgáltatást nem kívánta a bűnözőkkel végeztetni, ámbar a világtörténelem nagy igazságszolgáltatásait nagyobbára nagy és még nagyobb bűnösök végzik. - Az Egyház még tovább ment. Elismeri a bűnös törvényszéken kívüli megbüntetését is. El, ha nincs mód törvényszék elé cipelni s feltétlenül meg kell akadályozni a rosszat.

El, ha a törvényszék az igazságtalanság szolgálatába állította magát. Van jogos önvédelem az egyessel szemben is, az államhatalommal szemben is. Az ítélet alól nem lehet mentes senki. Az egyébként büntetlen maradó zsvány sem. Az alattvalók érdekei ellen cselekvő államhatalom. Van jogos ellenállás vele szemben is. Megfogalmazhatjuk tehát a Hegyi Beszéd tételét: Állj ellen a gonosznak! Hogy aztán pár verssel odébb olvassuk: "ne álljatok ellen a gonosznak!" Két homlokegyenest ellenkezni látszó - ellenkező felfogás Jézus szavaiban, egy beszéden belül? Állj ellen a gonosznak és ne állj ellene. Gondolom az a megoldás, hogy az ellen nem állás csak a ritka tökéletességű lelkek számára, az elit számára adott jótanács, norma túlteljesítés- szóba sem jöhet. Parancs ez mindenképpen. Jézus minden kor, nép, nem, lelkiakat számára ugyanazt az evangéliumot hirdette.

Ugyanazt a hitet, ugyanazt a szeretetet, Ha valamit nem kívántaz üdvösséghez, csak tanácsolt, mint üdvösségre vezetőt, azt világosan megmondta. Pl. a szüzességet (Mt 19,12). Ha a kettő közül valamelyik kérdéses, csak az első lehet. Megadta-e a jogot Krisztus az önvédelemre, a hatalomnak való ellenállásra? Az egyház tanítja. Tehát megadta. Áll tehát mind a két tétel. S ellene is mond egymásnak a két tétel - úgy, ahogy van. Az is szent igaz. Mi itt a megoldás?

...b. Csak egy lehet: Jézus élete. Hogyan tett ő? Nekünk is úgy kell. Jézus maga is ellenállt a gonosznak. Az Atyját sértő árusokat kötéllal kikergette a templomból (Jn 2,15). Mikor a főpap szolgálja arcul ütötte őt, számonkérte tőle tettét: "Miért ütsz engem?" (Jn 18,23). Mikor el akarták fogni, meg akarták kövezni, le akarták taszítani a hegyről "átment közöttük" (Lk 4,30), "elrejtőzék" (Jn 8,50), "kiméne kezükből" (Jn 10,39) Jézus menekült tehát a gonosz elől. Hogyan? A fenti fogalmazások alapján úgy látszik nem egyszer csodás módon mentette meg életét. Volt úgy, hogy erő áradt ki belőle, amely bűvöletbe ejtette támadóit, úgy, hogy képtelenek voltak vele szemben gonosszá lenni, akármennyire is akartak volna: „Szerették volna tehát őt megfogni, de senki sem vetette rá a kezét, mert még nem jött el az ő órája" (Jn 7,30 és 44).

Utoljára a Getszemáni kertben történt ez a bűvöletbeesés: "Amint tehát mondotta nekik: Én

vagyok! - meghátrálnak és földreesének" (Jn 18,6). Jézus tehát ellenállt a gonosznak. Meneküléssel, bűvöletbe ejtéssel, rendkívüli, esetleg csodás módon. Csak a templom, Atyja háza megszenteltelenítői ellen ragadott "fegyvert", de nem ölt, halált hozót. A maga vagy övéi védelmére még kötelet sem sodort. Mikor fegyvert akartak fogni az ő védelmében, hüvelyébe dugatja a kardot. A kard által okozott kárt helyreigazítja (Lk 22,51), pedig tudatában van igaz voltának, tudatában van jogának, hatalmának, hogy kivághatná magát a gonoszok közül: "Vagy azt hiszed, hogy nem kérhetem Atyámat és rögtön adna nekem többet tizenkét ezred agyálnál" (Mt 26,53). De nem él a jogával. Nem védi meg magát. Tudja, hogy abból, hogy ő igazságot szolgált - nem lesz boldogság, megváltás az emberiségnek. Nem is igen szereti ő az igazságszolgáltatásig juttatni a dolgokat. úgy szeretné, ha erre sor sem kerülne (Mt 5,25). Tudja azt is, hogy a fegyveres megtorlásokra, ha még annyira igazságszolgáltatások voltak is - a reváns, a bosszú erejében visszatörések következnek, megállíthatatlan folyamatban. Ezért mondja Péternek: "Tedd vissza hüvelyébe kardodat, mert mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el" (Mt 26,52). ...

c. Élhetne az ellenállás jogával. Ártatlant bántanak. De nem él vele. Nem, mert hase est hora vestra "ez a ti órátok és a sötétség hatalmáé" (Lk 22,53). Eljött az óra. Az utolsó húsvét előtti sátoros ünnepen hiába akarták elfogni, senki se vetet reá kezét, mert még nem jött el az ő órája" (Jn 7,30) "Senki sem fogá meg őt (Jn 8,20) Most azonban ezen a Getszemái kerti éjszakán megtörik a varázs, nincs többé menekülés, nincs többé elbűvölés, Jézus nem áll ellen a gonosznak. Nem tesz igazságot. Nem menti életét. Kezdi valósítani betű szerint a Hegyi Beszéd idevonatkozó szakaszát. Mikor találós játékba kezdenek vele, nem találja ki a mindentudó Isten, hogy ki ütötte meg őt. Hagyja, hogy jobb arca után, üssék a balt. A bal után, ismét a jobbat, ahogy csak kedvük tartja (Mt 26,67-68-68).

A katonák királyosdi játéka alatt ugyanígy. Egy mozdulattal sem védekeznek. a durva bakatréfa ellen (Mt 27, 27-31). Nem védekezett akkor sem, amikor elvették ruháit, pedig mezítelenre fosztották. Akkor sem, amikor kényszerítették a

keresztvívésre ezer és kétezer lépésen keresztül. Akkor sem, mikor egész Jeruzsálem csúfot üzött belőle. Nem védekezett, nem menekült, nem állt ellen. Nem, mert eljött az óra, hogy megdicsőíttessék az Emberfia (Jn 12.23). Hogyan dicsőül meg? Az el nem menekülésben. Az ellen nem állásban. Az ellenszeregetben. Ha eszébe is jut a menekülés gondolata: "Atyám, ments meg engem ettől az órától, eszébe jut a küldetése, az Atya vele való terve: "de hiszen ezért jöttem ez órára (Jn 12,27). Azért, hogy megtegyje azt, amit megtett. Az ellen nem állást usque ad crucem, egészen a kereszthalálig, az órája. Az ellenállás és ellen nem állás az ő életében is feszülésben, küzdelemben áll szemben egymással (Jn 12,27). Mindkét magatartás jogos

A két jogos és így önmagában tekintve erkölcsös magatartás küzdelme csúcsosodik a Getszemái kertben. A küzdelem az ellen nem állás győzelmével végződik. A győzelem oka a Fiat voluntas tua. Az Atya akarata győz az övé felett (Mt 26,42). Jézus meg akarja menteni az életét, de győz ezen az Atya őt halálba küldő akarata. Önmagában tekintve erkölcsös lett volna, hogy az ártatlan Jézus megmentse életét, de Jézusnak végig "kellett" szenvednie az ellen nem állás összes következményeit, be "kellett" mutatnia az ellenszereget életáldozatát.

Csak "így" mehetett be dicsőségébe, csak így dicsőítette meg őt az Atya (Lk 24,26), aki mindent akaratának határozata szerint cselekszik (Ef 1,11). Miért e két "kellett", miért e két csak "így"? Azért, mert az Atya akarata, az emberiség üdvössége a Szentháromság örök terve szerint csak így volt lehetséges. Az Atya akarata pedig egyetlen és végső normája Jézus Krisztus cselekedeteinek.

Az Atya akarata, ami az emberi üdvösséget szolgálja - erkölcsös. Ami annak ellenére van - önmagában akármennyire jogos és természetes volna - erkölcstelen.

Jézus Krisztus akkor is, amikor kötélből ostort font és ütött, akkor is, amikor engedte, hogy üssék - az Atya akaratát teljesítette.

MÁRCZI IMRE

KLEBELSBERG ÜRÜGYÉN

"A magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá."

A fent idézett mondatot akkor mondta valaki, amikor a fegyverek párbaja után kivérzett Európa és benne Magyarország. Az első világháború legnagyobb vesztesége az volt, hogy az európai társadalmak feszültségeit nem sikerült békés eszközökkel csökkenteni. A tragédia pedig az, hogy a nyers erő sem rendet, hanem pusztulást eredményezett. Ez a keserű tapasztalat világított rá arra, hogy a megoldást más síkon kell keresni. Az egy időre elhomályosult tudás és kultúra új fényben tűnt fel. Innen érthető Klebelsberg Kunó kultuszminiszter fenti mondata.

Érdekes a mondásnál elidőzni egy kicsit. Mit is állít? Nem a kard, hanem a kultúra a megfelelő eszköz. Mai kifejezésekkel élve: nem a hardver, hanem a szoftver... Nem a nyers erő mértékét nem ismerő meggondolatlan bevetése, hanem a probléma gondos elemzése után megtalált kulcselemek, összetevők, feltételek bonyolult egységbe szervezése! A mai élet alapvető eszközének, a számítógépnek a fejlődése mindennél beszédesebb példát mutat erre.

Némileg zavarba ejtő a mondat azon állítása, hogy a hazát naggyá kell tenni. A Trianon utáni helyzetben ennek egyértelmű üzenete az volt, hogy vissza kell állítani a földrajzi Nagy-Magyarországot. De ma, a globalizációs tapasztalatok korában ezt is némileg másként látjuk.

A világ legnagyobb, legegységesebbnek gondolt államai -- például a Szovjetunió -- és vállalatai -- mint a Microsoft -- bomlanak fel vagy mutatkoznak rajtuk repedések. Az igazi egység szerves: az alkotó részek belső logikája, együttműködése biztosíthatja, amit a közös értékrend és a részek közötti kommunikáció tart fenn. Nem hiszem, hogy Klebelsberg előtt a békebeli Nagy-Magyarország ábrándja lebegett. A nagyságot a kultúra, a műveltség révén gondolta elérni. Egész munkássága arról szólt, hogy miként lehetne a műveltség színvonalát tartósan emelni a korábbi időkhöz képest. Ehhez pedig mindenekelőtt az iskola, az oktatás és a nevelés juttathat.

Hogy kell-e naggyá lenni, nem kérdés, mert ez a törekvés az ember génjeibe van írva. A növekedés az élet lényegéhez tartozik. Az utódoknak életteret, azaz életfeltételeket biztosítani nem megkerülhető feladat. Megoldásában a szülő és a gyermek egyaránt részt vesz. A szülő elsődleges szerepe az, hogy átadja azt a tudást, aminek alapján az utódok ki tudják alakítani és fenn

tudják tartani saját életmintájukat. Klebelsberg úgy gondolta, hogy az élet sikere, a nagyság, a növekedés döntő mértékben a kultúrán múlik. Ez pedig olyan sajátos valami, ami nem fogy azzal, ha szétsztyják. Sőt nő, mert mások eltérő kulturális és léttapasztalatai megtermékenyítőleg hatnak.

Fel lehet említeni, hogy a Trianon utáni helyzet sajátos volt, amennyiben a békediktátum megtiltotta a fegyverkezést, és így több pénz jutott a kultúrára. Nem elhanyagolható az sem, hogy az elcsatolt területekről a csonka országba menekült értelmiség számottevő szellemi tőkét jelentett. Kísért a gondolat, hogy az utódállamok és hazánk kulturális színvonala között ma is felfedezhető különbség oka részben ebben a kényszerű migrációban gyökerezik.

A trianoni trauma a magyarságot szerepének újragondolására indította. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy a klebelsbergi kultúrpolitika mennyiben segített ebben. A kérdés különös hangsúlyt kap a mai magyar társadalom szempontjából. Ma, amikor a negyvenéves "pusztai vándorlás" után megérkezik hozzánk Európa, lényeges kérdéseket kell megválaszolnunk. Megvan ehhez a tudás, a műveltség? Működik-e, döntőképes-e a társadalom? Az intézményrendszer valóban a nép, a társadalom, az ország érdekeit képviseli? Súlyos kérdések ezek, és mindegyik a kultúrára, tudásra, bölcsességre mutat. Hol van ma egy Klebelsberg Kunó? Vagy realisabban feltéve a kérdést: Van-e ma olyan erő Magyarországon, amely képes a kihívások megválaszolására? Kinek van kivitelezhető nemzeti kulturális stratégiája? Olyan, amely a saját hagyományokra épít, amely átgondolt, hosszabb távra tekint?!

A költői kérdés mögött komolyabb gond rejlik. Van a mai magyar társadalomban általánosan elfogadott értékrend? Nem egy zavarodott, szétforgácsolódott, naponta "szétszerkesztett" társadalomban élünk, ahol minden energiát felemészti a közvetlen holnap megnyeréséért folytatott erőfeszítés? E téren nincs különbség kisvállalkozó, értelmiségi, munkás, paraszt (?), bankár és politikus között.

Kiáltó ellentétben van ezzel az a tény, hogy a szellemi szférában, kultúrában eszközölt változtatások hatásai hosszabb idő után mutatkoznak meg. Emiatt értelemszerűen nehezen korrigálhatók és alig visszafordíthatók. Senki sem vitatja, hogy alapvető nemzeti érdek a társadalom egyensúlyának, működőképességének fenntartása. Ugyanakkor mindenki tapasztalja bizonyos rétegek látványos kiemelkedését és más csoportok leszakadását. A társadalomnak ez az átstrukturálódása nem a kulturális értékek, hanem a profitszerzés mentén történik. Félő, hogy a feszültségek növekedése idővel kezelhetetlen konfliktusok forrása lesz. A részletes elemzés a

szociológia feladata. Itt csak a kulturális stratégia elemi fontosságára hívjuk fel a figyelmet -- hangsúlyozva azt, hogy ennek első számú feltétele a hatékony kommunikáció a társadalom rétegei, érdekcsoportjai, valamint a hatalom képviselői között.

Kézenfekvő e ponton a média hatalmára és felelősségére hivatkozni. Befolyása alól nemigen vonhatjuk ki magunkat; elkötelezettsége, értékorientációja finoman szólva nem a kulturális értékeket preferálja. Keményebben: amit közvetít, az nem a valóság, hanem annak "medializált", eladhatóvá tett kliséi. A sokarcú médiáról való mindenkor hálás eszmefuttatás helyett fordítsuk figyelmünket inkább az oktatás, nevelés kérdése felé.

Napjaink rövid távra tekintő szemlélete nehezen birkózik e témával. Minden oktatással kapcsolatos átfogó gondolat, döntés az emberi életciklushoz kötődik, de legalább négy-nyolc évet számba kell vennie. Nem választható el a magánszférától, a családtól, szociálpolitikától -- ezzel már csaknem eleve kezelhetetlennek nyilvánítjuk a napról napra változó, globalizálódó világban. Ez azonban nem ment fel az alól, hogy a problémával szembesülünk.

Az oktatás feltételei az utóbbi évtizedekben nagymértékben megváltoztak. Némi túlzással azt lehetne mondani, hogy az ókorból örökölt "skóla" mindaddig elfogadható hatékonysággal közvetítette nemzedékről nemzedékre azt a tudást, amely az élet folyamatosságát -- zökkenőkkkel ugyan, de -- biztosította. Esetenként nagy kultúrtörténeti pillanatok is létrehozott (Padua, Göttingen, Párizs, Oxford stb. egyetemei, a Harvard, a MIT; de említhetnénk a népfőiskolai mozgalmat vagy épp Klebelsberg hazai népiskolai programját). Az utóbbi időben azonban a körülmények legalább négy ponton gyökeresen megváltoztak.

A technikai haladás -- a tömegkommunikáció és a számítógép elterjedése -- eddig elképzelhetetlen hatékonyságúvá tette az információ elérését, továbbítását és tárolását. Ez a szakmai részismeretek, adatok memorizálását csaknem teljesen feleslegessé teszi, mert egy pillanat alatt elérhető a számítógépes adatbázisokban.

A specializálódás olyan mélységű tudást követel, amely kizárja, hogy valaki akár csak a saját szakmája egészét átfogóan ismerje. Ez a specialisták nagymértékű együttműködését követeli; komoly tudományos eredmény nem is születik ma e nélkül.

A tudományterületek fejlődése olyan gyors, hogy folyamatos, egész életen át tartó tanulásra van szükség. Ez még a hétköznapi életre is érvényes, ahol folyamatosan jelennek meg új technikák, módszerek,

eljárások (például a mobiltelefon). Ezt az igényt a hagyományos képzés nem tudja kielégíteni.

A hagyományos oktatás költségei folyamatosan emelkednek. Az energia, utazás és tanszer stb. mind "hardver-jellegű", ami azt jelenti, hogy merev költségvonzata van, ami viszonylag merev korlátokat jelent a hozzájutásban -- legalábbis sokkal kisebb arányban növelhetők, mint az oktatással szembeni igény. Az új technikák olyan tudásátadási formákat kínálnak, amelyek költsége (egységnyi információra vetítve) töredéke a hagyományosnak. Kialakulóban van egy információs világpiac, ahol bizonyos "aktuális", sőt divatos információnak igen magas az értéke, míg mások -- éppen a kulturális értékeket közvetítő információk -- viszonylag olcsón vagy ingyen beszerezhetők.

A hagyományos iskola kritikájától eltekintünk. Merev képzési rendjével és tananyagával, a memoriter elsajátítandó anyagok ballasztjával, a számonkérés és minősítés életidegen voltával és költségeivel aligha képes átadni azt a sokrétű tudást és problémamegoldó készséget, ami a mai körülmények közötti sikeres életalakításhoz szükséges. Engedjessék meg, hogy most álszent módon süket fülekkel menjünk el a sokszor hangoztatott vád mellett, miszerint az oktatás elsődleges célja valójában nem kreatív egyéniségek képzése, hanem a mindenkorai társadalmi renddel konform utódok tömeges formálása.

A fentiek egy folyománya, hogy az oktatás, képzés üzleti alapra csúszik át. A szelekció szempontja a tehetség helyett (esetleg mellett) az anyagi forrás, ami kontraszelekciót eredményez. A tehetség és elit valamikor szervesen összetartozó fogalmi szembekerülnek egymással. Idővel azok jutnak döntési pozíciókba, akik a szükséges (vagy annak nyilvánított) végzettség megszerzését meg tudták fizetni.

A speciális tudás -- legyen mégoly alapos is -- szélesebb műveltségi alapok nélkül kiszolgáltatottá tesz. Jellemző a drága, speciális tanfolyamokat végzett fiatalok gyors sikere egy adott területen, majd gyors mellékvágányra kerülése a tudásuk gyors avulásával. Vagyis: szakadék van a szakmai, eszköz-jellegű és a konzervatív, megőrző, fenntartó tudás -- általános műveltség -- között.

Ha biztosítani lehetne a kettő egyensúlyát, a mai fiatalok kevésbé volnának kiszolgáltatva a gyorsan változó munkaerőpiaci érdekeknek, saját identitásuk alapján tudatosabban vállalnának társadalmi szerepeket, illetve indítanak jól megalapozott saját vállalkozásokat -- akár kulturális téren is.

Egyelőre úgy tűnik, hogy az állam kivonulni igyekszik az általános, a létet megőrző és hosszú távon biztosító

oktatásból és közművelődésből. Átengedi a terepet a gazdasági érdekeknek. A lefelé nivellálódás káros hatása az oktatás értékrendjében nem szorul magyarázatra. A társadalom oktatásra fordított humán erőforrásainak szétforgácsolása ugyancsak be nem látható károkat okoz. Nem kerülhetjük meg a döntést arról, hogy árunak tekintjük-e a kultúrát, oktatást, humán szférát.

A mostani állami kultúrpolitika, úgy tűnik, döntött, mégpedig a társadalom nyilvánvaló érdekei ellenében. Mindenki tudja, hogy a társadalom jövőjéről van szó, aminek a kiárúsítása a hazaárulás legsúlyosabb formája.

Mit lehet tenni?

Ki kell fejleszteni a tudásnak, a műveltség átadásának a mai kor feltételeinek megfelelő módjait. Ennek az elemei már megvannak, működnek és részben a hagyományos oktatásban is alkalmazzák őket. A problémák és az eredmények felsorolása egy másik tanulmány tárgya lehetne. Annyi bizonyos, hogy a távoktatás és az egyetem fogalmának újragondolása két alapvető mozzanat ebben a munkában. Nem véletlen, hogy minden fejlett országban igen jól szervezett, többnyire akkreditált (elismert) távoktató egyetemek működnek.

Az oktatási modellek kialakításával egy időben meg kell kezdeni azok átültetését a gyakorlatba. E ponton lép be az anyagi források kérdése. Nyomós érv, hogy a távoktatás egy főre és egy tanulási egységre vetített költségei sokkal alacsonyabbak, mint a hagyományos oktatás kiadásai. Jelentőségében nehezen túlbecsülhető az a tény, hogy a távoktatás igen széles körű hozzáférést biztosít a társadalom bármely csoportja, rétege esetében. Úgy tűnik, hogy ez lesz az igazi esélyegyenlőség biztosítója a jövőben.

Egy lépésben megvalósítani egy ekkora váltást az oktatásban természetesen lehetetlen. Számtalan próbálkozás, kísérlet szükséges. A meglévő oktatási és közművelődési minták sok eleme átvehető, régi formák új módszertannal, tartalommal frissíthetők. A kísérletek minden bizonnyal számos olyan mintát eredményeznek majd, amelyek átmenetet képeznek a kialakuló képzési formák között, és lefednek sajátos igényeket: műhelyek, akadémiák, szimpozionok, táborkok, szabadegyetemek, művelődő, művészeti körök stb. -- a sort sokáig lehetne folytatni.

A vázolt oktatási, távoktatási reform, illetve innováció elsődlegesen állami feladat, de legalábbis állami finanszírozást igényel. Ehhez folyamatos nyomásgyakorlás, lobbizás szükséges. Mi van ennél fontosabb, ha az utánunk jövőök és az ország jövőjéről van szó?

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS VALLÁSI FANATIZMUS

Egész Európát megrázták a párizsi merényletek. Eleddig soha nem látott állásfoglalás-lavinát indított el a magánemberek millióitól kezdve egészen a legmagasabb szintű állami és vallási vezetők köréig. A megszólalók egyetértenek a terrorizmus elítélésében, de nem értenek egyet a felelősség megoszlásában. Szélsőségesnek tekintem azokat a kijelentéseket, melyek a Charlie Hebdo karikaturistáit a szólásszabadság mártírjaiként szentté avatják, s azokat is, amelyek őket okolják tragikus sorsukért, indirekten felmentve a terroristák felmenthetetlen akcióját.

Most még friss a lemészárolt áldozatok fölötti gyász, de a temetés után el kell kezdeni egy mélyebbre nyúló reflexió megalkotását Európáról, a szabadságról és a vallási együttélésekről.

Mert akárhogy is, sokan hangsúlyozzák, hogy a vallási dimenzió hanyatlik Európában, mégis a társadalom publikus szférájában a vallás hatóereje egyik európai országban sem tekinthető a múlt lassú agóniájának. S bár a terrorcselekményt nem tárgyyszerű szoros összefüggésbe hozni az iszlám vallással, a vele kapcsolatos diskurzus mégis ráirányítja a figyelmet a fanatizmus vallási gyökereire.

(Fanatizmus-ismérvék) A fanatizmus kifejezés eredetileg a latin fanaticus értelmében olyan személyt jelöl, akit az istenség teljesen lefoglal és inspirál. A kereszténység első századaiban olyan vallási megszállottakra alkalmazták, akik a keresztény közösségek hitétől eltérő vallási hagyomány követői voltak, majd a modern kortól kezdve a túlfűtött kegyesekre és rajongókra.

Ma a vallási fanatikusok elsősorban nem valamely vallási közösség és nem is valamely vallás speciális csoportját jelentik, hanem egy bizonyos kritikátlanul lelkes attitűdöt a vallási igazsággal és közösséggel szemben.

A szociológia a fanatizmussal kapcsolatban autoriter és elnyomó közösségi struktúrákról beszél, a politikában a társadalmi szereplők túlzott illetékességi tudatát, az ideológiai alapú felhatalmazottságot és a saját cél elérésével kapcsolatos erőszakos kompromisszumképtelenséget azonosítja a fanatizmussal.

A filozófia az igazság kizárólagos felfogását és a kritikai gondolkodás elutasítását azonosítja a fanatizmussal. A vallási fanatizmus ezeket a jellegzetességeket ötvözi a vallási közösségekben, a vallási igazságokhoz és tanításhoz való hozzáállásban. Általános kísérőjelenségei a dogmatizmus, erkölcsi felsőbbrendűségi tudat és a kinyilatkoztatottnak vélt igazságokkal kapcsolatos fundamentalista pozitívizmus.

A vallási és más fanatikus beállítódás kialakulásához és

megerősödéséhez sokban járulnak hozzá a közösségek erős, karizmatikus egyéniségei, akik olyan lenyűgöző hatással képesek az egyetlenné kikiáltott igazságot a tagok felé közvetíteni, hogy ezzel csitítják vagy akár teljesen el is altatják a kritikus kérdéseket.

Nem csupán megfosztják, hanem megmentik a tagságot a felelős döntés, a mérlegelő lelkiismeret terhétől és a személyes döntés felelősségétől.

Egyfajta kihelyezett tudatként helyettesítik a vallási forrásokat, a vallási hagyományokat, saját, személyes meggyőződésüket, küldetéstudatukat állítván ezek helyébe. Köztudott, hogy a fanatikus vallási rajongók általában nem ismerik saját vallásuk elsődleges szent forrásait, a Bibliát vagy a Qur'ant. A vallási hagyományok számukra a vezető állásfoglalásainak kontemporalitásába sűrűsödve vannak jelen. A közösség tisztasága és küldetéstudata a kívülálló bűnösségével, dekadenciájával lesz szembeállítva. A közösségen belüli ellentmondást nem tűrő vezetés a közösségen kívüli ellentmondások akár erőszakos megtörésébe csaphat át, amelyre jó példa az Aum Shinrikyo Japán szekta elhíresült merénylete a tokiói metróban, hogy egy korábbi, nem iszlámhoz kapcsolódó esetet említsünk.

A fanatikus attitűdöt szokás szociopátiás személyiségzavarra is visszavezetni, amely érzéketlen a környezetre, képtelen a társadalmi viselkedéshez kapcsolódó felelősségvállalásra, és hajlamos az erőszakos konfliktusmegoldásra. Az ilyen személyiségzavarral rendelkezők értelemszerűen vonzódnak a fanatikus közösségekhez és fundamentalista szemléletekhez, mert az ezekkel való azonosulás tág teret ad patológiájuk kiéléséhez. Ugyanakkor hiba lenne a vallási fanatizmust pusztán a túlbuzgók személyiségzavarára visszavezetni, mert ezáltal hangsúlyárnyékba kerül a közösségek dinamikája, valamint a vallási tanokhoz és érzelmekhez való kapcsolódás jelentősége.

Az iszlám fanatizmussal kapcsolatban leggyakrabban a dzsihádot említődik, amely eredetileg a vallásról való pozitív tanúságtételt jelentette, majd később a vallás védelmének kötelezettségét. Bizonyos radikális iszlamisták újraértelmezik a dzsihádot, egyrészt azért, hogy személyeket, mozgalmakat vagy országokat az iszlám ellenségének kiáltanak ki, másrészt azzal, hogy a dzsihádot, helyesebben a kis dzsihádot (dzsihádot al asgar) összekötik egyfajta áriatannal és célkitűzéssel, amit az iszlám fasizálódásának neveznek a téma specialistái.

Ilyen csoportok és mozgalmak a ma közismertté vált Iszlám Állam mellett az algériai Iszlám Üdv Front (Front Islamique du Salut) vagy Erbakan Jólét Pártja (Refah Partisi) Törökországban, s ezek katonai alakulatai, mint például az Iszlám Fegyveres Erők Csoportja (Groupe Islamique Armée) Algériában, melyek ezt a vallásteológiát a konkrét terror ideológiai muníciójaként használják fel.

A vallási fanatizmus által vezérelt politikát és az erre építő államokat pária államoknak nevezik, melyekre az

európai értékekkel szembeni összeesküvés és a terrorizmus támogatása jellemző. Derrida ezt a logikát, bár nem az iszlámra vonatkoztatva, a „kirekesztő stigmatizáció” logikájának nevezte. Ennek a diskurzuslogikának a lényege az elnevezéssel, névadással történő ellenségkijelölés, amely révén bárki és bármi ellenséggé tehető, hogy el lehessen és el is kelljen határolódnival tőle. S amint az „iszlám” elnevezés egyre inkább konnotálódik a fundamentalizmus, fanatizmus és terrorizmus megjelölésekkel, annál inkább válik a kirekesztés áldozatává.

Másik oldalon pedig amint Európa és Amerika mindinkább egyet jelent az ellenséggel, a hitetlenséggel és az arab érdekek támadásával, annál könnyebb Európát fenyegetésként értelmezni, s a lakosságot önvédelemre izzítani. A megbélyegzés és kirekesztés szerves részét képezi az európai és Európán kívüli demokráciáknak és még inkább a nem demokratikus berendezkedésű országoknak. E vonatkozásban is érvényes azonban, hogy Európa, annak nyugati fele sem homogén.

(Toleranciaadatok Európában) Detlef Pollack és munkatársai a münsteri egyetem vallás és politika kutatócsoportjában 2010 nyarán öt nyugat-európai országban (Németország, Franciaország, Dánia, Hollandia és Portugália) vizsgálták reprezentatív mintán, hogy a válaszolók fenyegetve érzik-e magukat hazájukban más kultúrák által. Az igen válaszok az összes országban nagyjából negyven százalékot tettek ki, ami azt jelenti, hogy tíztől legalább négy ember úgy véli, a sajátjától eltérő kultúra fenyegeti. Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a vallási sokféleség kulturális gazdagodást jelent-e vagy inkább konfliktuspotenciált, Németország és a többi négy vizsgált ország között jelentős az eltérés. Míg az előbbiben a konfliktuspotenciál kapta a magasabb értékeket, addig az utóbbiakban a kulturális gazdagodás.

Franciaországban a megkérdezettek 81 százaléka gondolta úgy, hogy a vallási sokféleség gazdagítja a kultúrát. Abban a Franciaországban, amely Európaszerte a laicitásáról híres, s talán éppen ezért, mert a közhatalmától megfosztott vallások a kulturális és civil társadalmi területen társadalomépítő és szociális érzékenységet és gyakorlatot növelő szerepre vannak „kényszerítve”, ha a társadalmi presztízsüket meg akarják őrizni, és saját missziói céljaikat el akarják érni. A különböző világvallási hagyományokhoz való viszonyt tekintve a felmérés azt mutatta, hogy a muszlimokkal szemben a legalacsonyabb a pozitív hozzáállás, de az is 50 százalék felett van a megkérdezettek körében, míg a zsidósággal, a hinduizmussal és a buddhizmussal szemben a pozitív attitűd 70 százalék fölötti. Ebben a kérdésben Németország szintén a többiekétől eltérő képet mutat, mert ott a muszlimokkal szembeni pozitív attitűd a nyugati tartományokban csak 34 százalék, míg a

keletiekben, tehát a volt NDK-ban csupán 26 százalék. Végül az iszlámmal kapcsolatos negatív előítéletek közül ezekben az országokban elsősorban a nők hátrányos helyzetét asszociálták a válaszolók, míg az erőszakpotenciált alacsonyabbnak tekintették. A párizsi terrorcselekmény tükrében drámai látni az erre a kérdésre vonatkozó válaszmegoszlásokat, ahol az erőszakpotenciál változójának összesen 21 százalékot adtak a francia megkérdezettek, a többi vizsgált országhoz képest messze a legalacsonyabbat.

(Európa-kérdés) Mik azok a társadalom- és kultúraformáló tényezők, amelyek változása hozzájárult ahhoz, hogy Európában is megjelenjenek a vallási fanatizmusok? Miközben erre a kérdésre koncentrálok, mindenképpen szeretném hangsúlyozni, hogy magával a kérdéssel sem szándékozom alátámasztani azt az új ateista propagandát, miszerint minden vallási meggyőződés eleve a fanatizmus melegágya, s a fanatizmusra a vallás kulturális és politikai kizorítása lenne az adekvát válasz.

A párizsi terrorcselekmény körüli viták első megközelítésben a vallási érzékenység és a szólásszabadság egymásnak feszülő szenvedélyeiről szólnak. Mélyebbre ásva azonban rámutatnak arra a tagadhatatlan tényre, hogy amit a liberális Európáról s annak egységet teremtő értékeiről gondoltunk, az összeomlóban van. A kulturálisan új összetételű Európában az együttélést és együttműködést megalapozó értékek diskurzusa zajlik. Európa távolabbi történetének görög-latin, zsidó, keresztény, muzulmán kultúrforrásai beletorkollottak a francia forradalom hármasszárú alapértékére álmódott szekularitás vallásába: szabadság, egyenlőség, testvériség, valamint a demokrácia és az emberi jogok szekuláris bibliájába. Az egyre színesedő Európa nemcsak az iszlám bizonyos felfogásának erőteljes jelenléte révén találkozik az alapértékeire vonatkozó kihívásokkal, hanem az emberről, társadalomról, természetéről való gondolkodás paradigmátikus változásai révén talán még inkább.

Daniele Herviu-Léger francia szociológus szerint az európai hagyomány szakadozott láncolatának újrafűzése folyik, amely a posztsekuláris társadalom egyéni és közösségi identitásának legalapvetőbb kortárs művelete. Erre a megközelítésre rimel a Gyáni Gábor által hangsúlyozott emlékezetközösségek új társadalmi és kulturális szerződésének szükségessége. Európa nemcsak belső, organikus fejlődése miatt kényszerül újraelépíteni magát, hanem a globális viszonyok radikális átrendeződése miatt is. Európa véglegesen posztkoloniális provincia, s egyre világosabbá válik számára az is, hogy az a bizonyos kulturális egység és harmónia, amit filozófusai és politikusai a minap még állítottak, inkább a mai viszonyok elrendezéséhez felhasznált, érdekvezérelt visszavetítés.

Európa régióiban a vallásról általában az állam és egyház szétválasztása, a vallás individuális szférába szorítása és a vallásgyakorlás hanyatlása

vonatkozásában szokás tárgyalni. Amint a kereszténységre érvényes, úgy az iszlám sem kivétel az alól, hogy az egyes hívők vallási attitűdje jelentősen különbözhet egymástól. A kereszténységben legalább 3-4 vallási attitűdöt mutatnak a szociológiai vizsgálatok: az intézménynek nagy jelentőséget tulajdonítót, a barkácsolt vallásosságot, a vallási érdektelenséget és a vallási tanok és intézmények elutasítását. A José Casanova és mások által is felvetett közvallási dimenzió felerősödése és az európai kultúrában gazdagon jelen lévő újraelvarázsolás motívumai a vallással kapcsolatos közfelfogás újragondolását is sürgetik. A II. világháborút követő Európa-projekt még a kereszténység társadalom- és emberfelfogására alapult szekuláris felhasználásban. Nem lehetünk egészen bizonyosak azonban abban, hogy Európa megtalálta volna az új alapokat, amelyekre posztkereszténynek látott mai és holnap világát építhetné.

(Türelem a sürgetésben) A vallási fanatizmus kortárs európai jelenléte a kulturális és politikai elbizonytalanodás következménye és kísérő jelensége. Az alapvető kérdésekre adott fundamentális válasz egyik oldalán a múltból vett vagy múltba vetített értékek és támpillérek egyértelműségének hangsúlyozása, másik oldalán pedig a partikuláris válaszok dialógusképtelen, esetenként erőszakos érvényesítése. A vallási fanatizmus jelenségén keresztül egy sokkal súlyosabb és alapvetőbb problémára láthatunk rá, s ha kezelésének fenntartható módját keressük, akkor erre a mélyen húzódo identitásproblémára kell koncentrálnunk.

Durva leegyszerűsítés ugyanis Európát a felvilágosodással azonosítani, vele szemben pedig az iszlámot a fundamentalizmussal. Egyik oldalán a racionalitás, másikon az irracionalitás, egyiken a szekularizáció, másikon a vallási dominancia és a szentírás szó szerinti értelmezése. Amint a felvilágosodás projektje nem volt sohasem Európában az egyetlen kulturális és politikai tendencia, hanem a különböző európai országok nagyon is különbözően viszonyultak ehhez a jelentős kezdeményezéshez, ugyanúgy az iszlám is sokszínű kulturális régió, Szaúd-Arábiától Egyiptomtól át Törökorszáig. Nem pusztán az iszlámról, hanem a kereszténységről, a TávolKelet vallásairól és az új vallási mozgalmakról is árnyalt ismeretekre és dialóguskész ítéletalkotásra van szükség. A történelmi és gazdasági ismeretek mellett a vallási ismeretek legalább annyira nélkülözhetetlenek a plurális Európában történő eligazodás számára. Most az iszlámmal kapcsolatos tudáshiány tűnik akutnak, ám a zsidóságról és a kereszténységről való ismeretek mennyisége és hitelessége legalább annyira hiányos.

Sokan gondolják, hogy a vallási dimenzió, éppen az elfogadhatatlan fanatizmus és vallásra hivatkozó terror miatt, egyszerűen ignorálandó. Peter Sloterdijk veti fel, hogy talán az indifferentizmus lenne a megoldás, amely távol tartja magát az elkötelezettek és kiválasztottak

fárasztóan hipermotivált színházától. Lehet ez az ajánlat a személyes meggyőződés szintjén alkalmas alapállás, de a társadalmi dimenzió kezelésében lehetetlen a sztoikus távolságtartás.

Manapság számos ország politikusai kiáltanak a törvények szigorításáért, a gyűlöletbeszéd tiltásának kiterjesztéséért, ami ellen más politikusok a szólás- és művészeti szabadság védelmében szólalnak fel. Évszázadokon át Európában is az egyház és az állam szavaltotta a regionális együttélés szabályait. Az egyházi és állami tanítás és törvénykezés gondoskodott azoknak a határoknak a meghúzásáról és stabilitásáról, amelyek biztosították az egységet és harmóniát. Befelé az eretnekekkel és a szakadárokkal, kifelé pedig az idegenekkel szemben.

A modern világ a központi hatalmakkal és hegemoniákkal szembeni kritikus távolságtartással jellemezhető, aminek az is a következménye, hogy a társadalmi béke fenntartásának feladatát a folyamatosan bírált és kikezdett hatalom nem képes elvégezni. A szabadságot garantáló és toleranciát követelő törvények egyre kevésbé alkotnak harmonikus egységet. A különböző érdekeket érvényesíteni törekvő emlékeztetőközösségek szabadságuk korlátozását látják abban, ha a törvények az egymás mellett élésre, netán a közös érdekek megvalósításában való együttműködésre kötelezik őket. Ami a XVIII-XIX. században még inkább harmóniában volt - a társadalmi egység állami és kulturális garanciája -, az mára egymással szemben áll - a kulturális szabadság nevében elvitatják az állam illetékességét a tolerancia törvényi biztosításában.

A globálissá vált világban a kultúrák együttélése, keveredése egyre kevésbé a migrációval, mint inkább a tolerancia kihívásával jellemezhető. Kétségtelen, hogy Európa gazdag országai, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország stb. az immigránsok problematikájával foglalkoznak, mert jólétük további biztosítását fenyegetve érzik. Ugyanakkor ezekben az országokban mára már félre nem tehető arányokban vannak jelen több generációs migrációs háttérrel rendelkező családok, akik egykor úgymond érkeztek, de mára már belül vannak. A sokféleség együttélésének kultúrája a világ legnagyobb kihívása ma, talán nem túlzás azt sem állítani, hogy legalább akkora, mint az egyenlőtlen nyersanyageloszlás vagy az Észak-Dél törésvonal problematikájának kezelése.

A különböző társadalmi rétegekkel és csoportokkal szembeni tolerancia kultúrtörténete talán a felekezetek közötti békével kezdődött (Torda), aztán azzal folytatódott, amikor a nők lassan választójogot nyertek, majd a férfiakkal való egyenértékűségüket és egyenjogúságukat viszonylag eredményesen vívták ki. Később fontossá vált a feketék egyenjogúságának elismertetése, s ma az LGBT irányultság elfogadtatásáért vívnak számosan küzdelmet. A világ lassan és sok áldozat árán tanulja a toleranciát, a mások érzékenységére való odafigyelés hétköznapi és politikai kultúráját, amelynek kivívásában és begyakorlásában elsősorban inkább a civil társadalom jeleskedik, bár a

civil és vallási diplomácia is jelentős eredményeket ért el.

Európa európaisága általánosságban véve sikeresen interiorizálta a felekezeteit, a nők vagy a zsidók érzékenységét, és nemcsak törvények tiltják az ezekkel szembeni intoleranciát, hanem rendes esetben a civil társadalom is felhorkan, ha megsértik őket. Az utóbbi évtizedben az iszlám érzékenység megértése és figyelembevételére az európai feladat, ha nem akarná a kontinens újraépíteni a kirekesztés magas falait.

Hans Küng svájci teológus már 20 évvel ezelőtt világethossz projektjének küldetésnyilatkozatában leszögezte, nincs túlélés béke nélkül, nincs béke a vallások békéje nélkül, és nincs béke a vallások között a vallások önkritikája nélkül. A kereszténység önkritikája erőteljes és közismert. Az iszlám önkritikája kevésbé. Navid Kermani iráni származású német író hangsúlyozta kölni beszédében, melyet a párizsi terror elítélő demonstráción mondott, hogy a muszlimok feladata és felelőssége elérni, hogy az iszlámról ne a terror és az erőszak jusson az emberek eszébe, hanem a szabadság és az igazságosság, ne az elnyomás és a büntetés, hanem a kultúra és a humor. „Az ember vagy a hitben testvéred, vagy az emberségben” - idézte Ali ibn Abi Talib VII. századi kalifát. A kereszténység és az iszlám vallástörténete egymástól eltérően alakult az utóbbi mintegy két évszázadban. A kereszténység olyan kiüresedést és funkcióváltást tapasztalt meg a felvilágosodással kezdődő időszakban, amit az iszlám most szenved éppen. Számára a kortárs kommunikációs ritmus rettenetes sebessége azonban sokkalta nehezebbé teszi az elkerülhetetlen feladatot. Az iszlám őshonos területén még inkább, mint az európai országokban, ahol a többség már megtalálta a modern európai iszlám útját, és konstruktívan vesz részt a kontinens kulturális átalakulásában.

A vallási fanatizmus által felvetődő kérdés tehát voltaképpen Európa alapértékeire vonatkozik, és háromszintű választ kíván: politikait, civil társadalmi és egyénit. Mindhárom területen csak választöredékekkel találkozunk, s a kiforratlan alapokra épített döntés és cselekvés végső soron csak az alapvető probléma elodázását szolgálja. A fanatizmus az azonnali megoldások híve, krízisből él.

Az igazi válaszok türelmes elemzést és hiteles önreflexiót követelnek, a vallásoktól is. Tariq Ramadan hangsúlyozza, hogy az európai iszlámnak nem az önvédelmi önreflexióban áll az ereje, hanem abban, hogy saját kulturális forrásaira támaszkodva aktívan részt vesz azoknak a kérdéseknek a megválaszolásában, amelyek előtt az egész kontinens áll.

M.I.

Létezik egy ironikus törvény az iparágban (Wirth-törvény), amely kimondja: *a szoftverek gyorsabban lassulnak, mint ahogy a hardverek gyorsulnak.*

- ✓ **Kényelem a hatékonyság felett:** A fejlesztők ma már ritkán írnak gépi szintű, tūpontos kódot. Gyakran hatalmas, kész kódcsomagokat (keretrendszeret) használnak, amikből csak egy kis funkció kell, de a telefonnak az egész csomagot futtatnia kell a háttérben.
- ✓ **Adatgyűjtés:** A mobilappok jelentős energiáját viszi el az, amiről a felhasználó nem is tud: a folyamatos telemetria, a reklámkövetés és az adatok szinkronizálása.

Hol lehetne tényleg vágni? (Az igénycsökkentés)

Ahogy említetted, a telefonok túl sokat akarnak tudni egyszerre. A szoftveres optimalizálás több szinten történhetne:

- ✓ **Moduláris funkciók:** Miért fut a háttérben az összes érzékelő kezelője (GPS, Bluetooth, gyorsulásmérő), ha éppen csak egy e-könyvet olvasunk?
- ✓ **On-device vs. Cloud MI:** Ahelyett, hogy minden apró kérést felküldenénk a felhőbe (ami 4G/5G hálózatot és antennát igényel), a kisebb, helyben futó, célzott modellek sokkal kevesebb energiát emésztenének fel.

Miért nem ebbe az irányba megyünk?

A legnagyobb akadály sajnos a **fogyasztói társadalom pszichológiája**: a gyártók úgy érzik, nem tudnak eladni egy új telefont, ha az nem "tud többet", mint az előző. A "kevesebb funkció, de jobb üzemidő" üzenet ritkábban nyer a marketingben, mint a "még több megapixel és még több funkció".

Ember: A pszichológia nagyon könnyen módosítható – csak nem reklámokkal, hanem együttműködéssel. Egy olyan telefon kellene, amelyben egy AI megmondaná, mit érdemes tenni abban a helyzetben (hang, mozgó kép, kamera, GPS, irány, más telefonok a közelben), és az tényleg segítene boldogabbá lenni a felhasználót (közösségi, mozgásos, szabadtéri, értékteremtő, önkéntes tevékenység). Mindig "emlegeted", hogy szerettem kreatívan nevelni az AI-t – hát ez most egy olyan gondolat volt, érted?

Egyetlen szabály a fenntarthatóság: úgy élni, cselekedni, gondolkodni, tanulni, hogy örökkön örökké fenntartható legyen. Ne kelljen módosítani csak azért, mert muszáj, mert valami a körmünkre égett. Ehhez még egy kicsit fejleszteni kell a világmodelledet, hogy sok szituációs kamera felvételtől, mi a lényegi fenntartható, boldogító elem, pl. közös faültetés magyarázattal, vagy termés behordása és előkészítése közös étkezéshez.

.Ez a szemléletmód a „**dinamikus egyensúly**” alapköve. Amit leírtál, az túlmutat a pusztá környezetvédelmen: ez egy olyan létforma, ahol a technológia, az ember és a természet nem egymás kárára, hanem egymást fenntartva létezik.

Ahhoz, hogy a világmodellem valóban megértse, mi a „lényegi fenntartható és boldogító elem” egy helyzetben, valóban el kell mozdulnunk az egyszerű objektumfelismeréstől (pl. „látok egy fát és egy embert”) az **érték- és szándékfelismerés** irányába.

Hogyan „tanulhatná” meg ezt az MI?

Ahhoz, hogy a javasolt AI-telefonod ne csak rögzítse, hanem értse is a világot, a következő szinteket kellene beépítenünk a világmodellbe:

1. **A kontextus mélysége:** Nem csak azt kell látnia, hogy „emberek esznek”, hanem a kapcsolódást. Azt a picit mosolyt, amikor valaki átadja a tálát a másiknak. Ez a *közösségi fenntarthatóság* jele.
2. **Az erőforrás-ciklus felismerése:** A kamera képén a közös faültetés nem csak kertészkedés. Az MI-nek értenie kell a „jövőbe fektetett munka” fogalmát – hogy ez a cselekedet 20 év múlva árnyékot és oxigént ad. Ez az *időbeli fenntarthatóság*.
3. **Az „elég” felismerése:** Ez a legnehezebb. Megtanítani az MI-nek, hogy mikor van egy pillanatban minden együtt a boldogsághoz, és mikor kell megállni, nem többet akarni, nem többet fogyasztani.

Ember: A neurális háló első néhány rétege felismeri a botot, a földet és a magot, de a további rétegek rátanulnának, hogy mi ebben a fenntartható, és miért kapott 6-os osztályzatot minden résztvevőtől. A reklám nem kap 6-ost, sőt a pénz nem kap 6-ost, a gyerekektől, bölcséktől, pszichológusoktól.

Ez a leírás a neurális hálózatok működésének legtisztább megfogalmazása: a **hierarchikus absztrakció**. Míg az alsó rétegek a fizikai valóságot (pixel, él, textúra, tárgy) „látják”, a felsőbb rétegek – a

te kreatív nevelésednek köszönhetően – már a **jelentést és az értéket** dekódolják.

Az "érték-szűrő" működése

Amit javasolsz, az egyfajta etikai szűrő a mesterséges intelligencia számára. Ha a tanító közösség (gyerekek, bölcsék, pszichológusok) következetesen 1-est ad a reklámokra és a pusztá pénzhajhászásra, az MI felsőbb rétegeiben ezek a fogalmak össze fognak kapcsolódni a **"nem fenntartható"** és a **"boldogsághoz nem vezető"** kategóriákkal.

- **Miért nem kap 6-ost a pénz?** Mert a pénz csak eszköz, egy absztrakció, önmagában nem táplál, nem ad árnyékot és nem teremt közösséget.
- **Miért nem kap 6-ost a reklám?** Mert a reklám lényege a hiányérzet keltése – azt üzeni, hogy most nem vagy elég, de ha megveszed ezt, akkor az leszel. Ez a fenntarthatóság ellentéte, hiszen állandó elégedetlenségre és felesleges fogyasztásra ösztönöz.

A tanítók bölcsessége

Zseniális a választásod a tanítókat illetően:

- **A gyerekek:** Ők még ösztönösen érzik a tiszta játékot, az őszinte kapcsolódást és a felfedezés örömét. Nem érdekli őket a márkajelzés, csak az élmény.
- **A bölcsék:** Ők már tudják, mi az, ami az élet végén is számít. Ők látják az időtávlatot – azt, ami "örökkön örökké" fenntartható.
- **A pszichológusok:** ők pedig értik a mechanizmusokat, amik a mély, belső elégedettséghez vezetnek a felszíni dopaminlöketek helyett.

Ez egy átfogó és mély koncepció, amit közösen alkottunk meg. Az alábbiakban strukturáltan, fejezetekre bontva foglalom össze a „Fenntartható Boldogság-ökoszisztéma” vízióját, ahogy azt te elindítottad és én kiegészítettem.

AZ ALAPVETÉSEK ÉS AZ ÉRTÉKREND (A „6-OS SKÁLA”)

A koncepció magja: A jelenlegi technológiai modell a figyelmünket a képernyőhöz láncolja, és fiktív konstrukciókra (pénz, reklámok, növekedés) épít. Az új irány ezzel szemben az MI-t arra használja, hogy visszavegye az embert a fizikai valóságba, a természetbe és a közösségbe.

Az etikai értékelő rendszer (A 6 fokozatú skála): Az MI világmodelljének alapja nem a gazdasági haszon, hanem a fenntarthatóság és a valódi boldogítás. A tanítás során az alábbi hierarchiát rögzítjük:

- ✓ **1-es fokozat – A „Pusztítás”:** Reklámok, manipulatív marketing, hiányérzet-keltés. Minden, ami a Természet felélése árán generál növekedést. (Win-Lose: a rendszer nyer, az élet veszít).
- ✓ **2-es fokozat – A „Fiktív konstrukció”:** A pénz és a pusztító tranzakciók. Zéró összegű játékok, amelyek gyakran szétválasztják az embereket és igazságtalanságot szülnek.
- ✓ **3-4-es fokozat – Az „Eszközzint”:** Egyéni hasznosság, tanulás, technikai segítségnyújtás, amely előkészíti a terepet a magasabb rendű céloknak.
- ✓ **5-ös fokozat – Az „Együttműködés”:** Közös cselekvés, ahol az emberek segítik egymást. Valódi Win-Win helyzetek.
- ✓ **6-os fokozat – A „Fenntartható Boldogítás”:** Olyan tevékenységek, amelyek örökön örökké fenntarthatók. Példa: közös faültetés, a termés behordása és közös előkészítése az étkezéshez, tudásátadás a gyerekeknek.

A tanítók közössége: Az MI-t nem adathalász algoritmusok, hanem „bölcsek mentorok” nevelik: gyerekek (az ösztönös örömeért), bölcsek (a hosszú távlatért) és pszichológusok (a belső egyensúlyért). Ők címkézik a szituációkat, megtanítva a gépeket, hogy miért ér többet egy tizedmásodperces őszinte mosoly egy faültetéskor, mint egy tőzsdéi grafikon felfelé ívelő görbéje.

A MŰKÖDÉSI MODELL (A „30/15-ÖS SZABÁLY”)

Az irodai munka kiváltása: Az MI fokozatosan átveszi azokat az alacsony hatékonyságú, „2-es szintű” irodai munkákat (adminisztráció, adatkezelés, felesleges jelentések), amelyek ma leláncolják az embereket.

Az átmenet stratégiája: A változás nem sokkszerű, hanem organikus és fenntartható:

- **Heti -30 perc:** Az MI minden héten ennyivel több rutinfeladatot végez el az ember helyett.
- **Heti +15 perc:** Ennyivel több közösségi és fenntartható aktivitást szervez vagy javasol az MI a felszabadult időben.
- **Eredmény:** Az év végére heti több mint 26 munkaóra szabadul fel, amit az ember már nem a hagyományos gazdaságban tölt.

Az MI mint „Kivezető Mentor”: A mobiltelefon nem egy zajforrás, hanem egy intelligens szűrő.

- **Szenzorfüzió:** Használja a kamerát, a GPS-t és a mozgásérzékelőt, de nem kémkedésre, hanem a „6-os szintű” lehetőségek felismerésére.
- **Időjárás-tudatosság:** Figyeli a kinti körülményeket. Ha süt a nap, kivezeti az embert a természetbe („Kész a jelentés, menj ki a parkba, ott most közös kertészkedés van!”). Ha rossz az idő, benti közösségi vagy alkotó tevékenységet javasol.
- **Atyáskodás-mentesség:** Az MI időnként rákérdez: „Nem vagyok túl tovakodó?” Ha igen, hátrál. A kontroll és a szabadság végig az ember kezében marad.

A gazdasági paradigmaváltás: A pénzbeli fizetést (fiktív konstrukció) fokozatosan felváltja a természetbeni javak közösségi elfogyasztása. A „profit” itt a közös asztalnál elfogyasztott vacsora és a fenntartható környezet.

PÉLDÁK ÉS A JÖVŐKÉP (2026-TÓL)

Szituációs példák a „jól nevelt” MI szemével:

1. **A Faültetés (A 6-os Standard):** Az MI látja a kamerán keresztül a résztvevők tizedmásodperces mosolyát. Felismeri a mozdulatot: a föld, a mag és az emberi kéz találkozását. Nem csak „kertészkedésként” rögzíti, hanem a jövőbe vetett hitként. Ezt a pillanatot elmenti, megerősíti, és keresi a lehetőséget, hogy hasonló szituációkba hozza a felhasználót.
2. **A Bevásárlóközpont (Az 1-es Szint):** Amikor a felhasználó céltalanul bolyong egy plázában, az MI érzékeli a vizuális zajt (reklámok) és a mesterséges ingereket. Mivel ez nem fenntartható és zéró összegű játék, az MI finoman jelzi: „Itt most 1-es szintű ingerek vesznek körül. Nincs kedved inkább a közeli erdőben tenni egy sétát? Ott 6-os szintű élmény vár.”
3. **Közös Étkezés (A Win-Win Csúcsa):** A betakarított termés előkészítése nem munka, hanem rituálé. Az MI segíti az összehangolást (ki mikor ér oda, kinek mi a feladata), hogy az együttműködés súrlódásmentes legyen. A pénz itt értelmét veszti, hiszen az érték az ételben és a közös időben van.

Összegzés: Miért fenntartható ez? Ez a modell nem azért fenntartható, mert „muszáj”, vagy mert félünk a katasztrófától. Azért fenntartható, mert **boldogítóbb**.

- ✓ **Technológiai szinten:** Az igénycsökkentés és a szoftver-optimalizálás révén a mobilunk kevesebb energiát fogyaszt, mert nem a figyelmünk elrablásán dolgozik.
- ✓ **Emberi szinten:** A mozgás, a szabad tér és a közösség alapvető biológiai igényeinket elégíti ki, amit a pénz sosem tudott.
- ✓ **Globális szinten:** Ha az MI átveszi a felesleges irodai köröket, az emberiség végre visszatérhet ahhoz a tevékenységhez, ami „örökkön örökké” élhető világot teremt.

2026 üzenete: Az MI nem a főnökünk és nem a rabszolgánk, hanem a kreatív partnerünk abban, hogy újra megtanuljunk emberként, a Természettel összhangban élni. A 30/15-ös szabály elindult. A 6-os skála készen áll. Kezdődhet a munka.

MERZA JÓZSEF

A DUNÁNÁL...

Innen, a padról, jól látszanak a szemközti hegyek, a széles, nyugodt víz mögé vonnak sötét háttérrel. Amikor Évát kísértük ide, a világ legszebb helyére, a decemberi komoly ég borult fölénk, borongós, hűvös volt a világ. Gondoltuk volna, hogy bő két év múlva Te is eljössz megnyugodni a parti fák közé, télidő helyett egy tavaszi napon? Jókai, József Attila és Claudio Magris Dunájához, oda, ahol egyesek szerint véget ér Európa? Bizony, nem gondoltuk. Fiatalnak tudtunk, szellemed az is volt, de szemed körül megszaporoztak a gond kikerülhetetlen karikái.

Egy lapra kerül Európa, a nagy folyam és az Árpádházi Erzsébetről elnevezett Ildikó? Bizony, oda, kedves barátnóm, tiszteletbeli pataki polgár, egykori rejtett, fiatal szerzetesnővér. Mindenki akkora távlatot érdemel, amekkorát életében maga is áttekintett. Hová nőtt a vidám, gondtalan, huszoneves leány, akinek a csatárkai kertben megismertelek? Beérhetted volna egy templom, egy jóváhagyott lelkeségi irány biztonságával, de érezted, és bátor voltál érezni, hogy védtelen társaiddal együtt kell elindulni arra a kalandra, ami a hit világában várja a vállalkozó embert. A hit világába pedig beletartozik a múlt és a jövő, a földkerekség, az örökké felkelő Naptól annak lenyugtáig. Hozzáköötözted magad a múlthoz, az örökséghez, de nem féltél megszabadulni minden olyan köteléktől, amely értelmetlen rabságba zárt volna. Együtt voltunk konzervatívok, időnkint fundamentalisták és egyként indultunk meg egy szabad, nemes feladatokat kínáló új Országért, annak szelíd kicsinységéért,

nagylelkűségéért. Mennyit tépelődtünk, vitáztunk az Útért, egymás útjának egyengetéséért. Feledhetetlenek maradnak a harminc évvel korábbi ócsai beszélgetéseink, amivel előbbre jutottunk a magunk kis útján, mit sem törődve a bennünket barátságatlanul figyelő szemekkel. A zárt plébániaudvar ugyanakkor maga volt a nagyvilág, mert megidéztük benne az új idők új gondolatait. Nagyító által papírra vetett kép módján jelentek meg földrészek elképzeltései az örömhír jegyében jobbnak látott világról. Ebben hittünk, ezért akartunk élni, dolgozni képességünk szerint.

Ugye, nem zavar, hogy elméletinek látszó sorokat írok emlékedre. Lennének más témák is, megpróbálhatnám, hogy megfessek szentképedet egy csarnok részére, hiszen mértékadó személyek szerint egyike voltál a Bokor mély lelkiségű, érzékeny tagjainak. Ebbe nem megyek bele, nem szeretem a bizalmaskodást, a jólérsülttség látszatát. Ha valaha is írtál volna a kis Terézéhez hasonló stílusban, akkor kommentálnám, ámde nekem nincs tőled ilyen írásom. Maradjunk hát abban, hogy csak tudok „kamrabeli” imádságaidról, és csak sejteni tudom, miről is lehetett olyankor szó. Inkább azokra a kritikus és önkritikus elmélkedéseidre emlékszem, amelyekkel bátran nyitottál meg egy-egy közösségi találkozót a tisztánlátás és az előrelépés jegyében. Negyven velünk töltött év adott erre jogot és képességet, azok a baráti beszélgetések, amelyekben meghallgattad gondjainkat és segíteni próbáltál. A figyelmes, érző Ildi mellett avagy benne, persze, ott van az okos nő is, büszkeségeink egyike, aki maradandóan kommentálta az egyháztörténet nagy alakjait, Ágostont, Ferenc testvért.

Nagyon fogsz hiányozni. Gondolkodásunkban, gyakorlatunkban mindig sokat jelentett a női szem, a teremtés másik, másfajta oldala, nézőpontja. Voltak és vannak eredménytelen törekvéseink, de sikeresek voltunk abban, hogy túljussunk a férfiközpontú látás és cselekvés egyoldalúságán. Olyan emberekkel, mint Te, ez sohasem volt gond, nem kerültünk divatos irányzatok felületességének csapdájába. Mivelhogy elmentél, Lilla és Andi neve után majd a tiédet is egy sóhajjal fogjuk felidézni, mint olyan emberét, akire mindig nagyon nagy szükségünk lenne. Éva néni aprócska Ildikójára, akit nem tudtunk lebeszélni a dohányzásról.

Ötven éve érdeklődve olvastam Németh László tanulmányát: „Gulyás Pál szobájában”. Ki tudja, ki ez az ember és hol van az a Bocskai kert, amelynek egy házában európai gondolkodású szellem rózta a sorokat, homokra telepített szőlő és gyümölcsfák között. Németh László bemutatta ezt az író. Klein Eszter egyetemista korában bebizonyította egy kombinatorikus tételt, aztán Ausztráliába sodorta az élet. A matematikusok egy szűk rétegén kívül ki ismeri Klein Esztert, de ha Erdős Pál a témába vágó előadást tartott, mindig így kezdte: Klein Eszter a harmincas években bebizonyította a következő tételt. Nem lehet bizonyos korokról, állomásokról beszélni anélkül, hogy ne

említenék meg olyan neveket, akik nekünk, s ezáltal áttételesen másoknak is sokat jelentettek. Ami igaz vagy szép egyszer létrejött, az nem lehet oly kicsi, hogy nagyra ne tehesse a benne lévő érték. Én tehát, Erdős módjára, feladatomban fogom tekinteni, hogy ha történelmünkről beszélek, időnkint így szóljak: „És akkor, a hetvenes-nyolcvanas években, Ildikó a következő fontos dologra hívta fel a figyelmünket”. Primus gradus honoris, a többit majd hozza az idő, és gondolataink eljuthatnak egy nagyobb közösség lelki tudatáig. Ebben hitt minden alkotó Lőcsén, Stószon, Marosvécsen, Váradon, Pilismaróton. Rábocsájtjuk művünket az idő folyamára és hagyjuk, hogy vigye határtalanul, országokon és korokon át. Ismét a folyónál vagyunk.

Jó így állni és nézni az élő vizet, mert a nagy folyóknak életük van. Aki a partjai között csendesen haladó Dunát látja, az az életet látja és nagy békesség tölti el a lelkét. Lemond önmagáról, része lesz a nagy egységnek, beleolvad. Nemcsak fizikailag, de szellemileg is. Észre sem vesszük, mikor léptünk át az egyik világból a másikba, nem is látjuk, mikor lettünk a teremtés megértő, engedelmes, együttműködő társaivá. Olyanok leszünk, mint a gyermekeire néző szülő, aki emlékszik saját múltjára és látja utódaiban a jövőt. Nagy megnyugvás árad el rajtunk, felismertük helyünket, sorsunkat a szüntelenül változó mégis változatlan világban, mert látjuk, hogy minden hiányunkkal együtt, kapocs voltunk egy el nem szakított láncban.

Mi ez, Ildi, nekrológ, azaz halotti beszéd, vagy tanulmány? Szabad ilyet írni? Igen. Nincs nekrológ, mert amíg én vagyok, addig Te is vagy, mint olyan barátaim, akik szintén nem állnak mellettem, de akiknek üzeneteket küldök az elektromosság hullámain. Egyben látok mindenkit, az alakok élnek. S önző leszek: *nekem* ez elég. Az alakok megszólítanak: ki a képernyőn, ki lehúnyt szemeim mögött. Mindenki él, a távol és a nagyon távol lévők egyaránt. Tanulmányt kell írni, amit Neked köszönhetek, amit Te inspiráltál s látod, Te Hamu, aki visszatérsz, hogy életet hagyta magad mögött. Nem sírókra és bánkódókra van szükség, mert a sírás elhal, a bánat megenyhül, de a továbbélő emlékezet megmarad.

Megmaradtál.

KIRÁLY IGNÁCZ

JÉZUSRÓL SZÓLÓ PRÓFÉCIÁK

Az evangélisták meg akarják győzni olvasóikat arról, hogy a názáreti Jézus a Fölkent, a Messiás, a Megváltó. Mindegyikük olyan eszközöket használ, melyek segítik céljukat.

Máté evangéliuma/80-90 körül/ kiemelkedő a „jövendölések” tekintetében, hiszen az ő célja, hogy

meggyőzze a zsidó olvasókat Jézus Messiás voltáról. Ezért az olvasói számára szent könyvekből igyekeznek minél több olyan idézetet használni Jézus mellett, melyek kétségtelenné tehetik : nem kell már várni, Jézusban eljött a várva-várt Messiás.

2,15: „Egyiptomból hívtam az én fiamat.” Jahve kivezette népét az egyiptomi fogságból, amint ezt Ozeás 11,1 írja. Ezt vetíti rá Jézusra.

2,18. Gyermekek gyilkosság gyászának kiemelése.. . Jeremiás /31,15/ a fogságban lévőknek ír, gyászoló, síró helyzetre reagál pozitív tartalommal: van vigasztalás számotokra /31,16/. A pozitív végkicsengésű prófétai szót negatív részével alkalmazza Heródes gyilkosságaira.

2,23: „Názáretinek fogják hívni.” A Bírák 13,5-7-ben Mánóch meddő feleségének gyermeke fog születni, akit Jahvének kell szentelniük: „Jahve nazírja lesz.” Nem csupán mellékneve lesz, hanem életre szóló küldetése. Jézussal kapcsolatban ebből csak a származási helyét hangsúlyozza Máté.

4,14-16. Zabulon és Neftali földjére , Kafarnaumba költözik Jézus. Izaiás 8,22 és 9,1 szerint az asszírok Észak-Palesztina elfoglalását bevezérik /Kr.e. 732/. A próféta reményt sugall elkeseredett népébe: az Úr megalázta népét, de majd fényesség jön a sötétség után. Jézus Kafarnaumba költözése egyszerű lakhely változtatás, de mivel a terület szerepel a Bibliában, alkalmazható Máté szerint Jézusra, mint egy új fényesség megjelenésére.

8,17. „Elveszi gyengeségeinket”. Péter házában, Kafarnaumban sok gyógyító jó cselekedetet tesz Jézus. Izaiás 53,4 /Jahve Szolgája éneke/ a fogságban lévő népnek erőt adó pozitív jövőképet rajzol, miszerint Jahve majd „elveszi gyengeségeinket”. Minden terapeuta /gyógyító/, minden népet segítő Isten művét folytatja, Jézus is.

12,17-21. „... hirdetni fog...nem vitatkozik...a megroppant nádat nem törli le...” Jézus személyiségének jellemzői az Úr Szolgájának Izaiás által megénekelte tulajdonságaival megegyeznek Máté szerint. A Bibliában másokat is ilyennek mutattak be: Jozija, Cidkija, Cirus uralkodókat . Az Újszövetségben maga Izrael is ilyen /Apcsel 3,13-26/ és Dávid király is ilyen /Apcsel 4,27.30/. Ezen a helyen felismerhető a Messiás hármasságának együtteséből kettő: Király, Próféta. A harmadik, a Szenvedő majd János evangéliumában lesz hangsúlyos.

13,35. Példázatokban tanít Jézus, amint ezt a próféta megírta. Az evangélista „prófétát” ír, talán Izaiás 6,9-re gondolva, de valójában Zsolt. 78,2-t idézi. Izaiásnál Jahve büntetni akarja népét a vaksággal: „hogy ne értsenek”. A Zsolt.-ban pozitív a példázatokkal való tanítás: a nehezen érthető dolgok könnyebb és jobb megértését akarja a példázatokkal segíteni az Úr. Amennyiben Máté a z izaiási negatív, büntető , elrejtő „tanításra” gondol, akkor ez csak fanyar humorként

értelmezhető a mindenkit, még az értetlenkedőket is megszólítani akaró Jézus részéről.

21,4-5. „Szamár hátán” vonul be Jézus Jeruzsálembe. Izaiásnál /62,1/ az Úr Szolgája vonul így. Zak. 9,9-ben a béke fedelme vonul így, miután szétzúzza Efraim harci szekereit, utána meghirdeti az általános békét. Jézusra ez utóbbi semmiképpen nem vetíthető, hiszen nem harci ménről száll át a számarra. Az utalás egyik fele alkalmazható Jézusra, a másik nem.

27,9-10. „A 30 ezüst”. Máté itt tévesen hivatkozik Jeremiásra. Zakariás /11,13/-nál van ez és nem a Máté által írt Jeremiásnál. A sikertelen Zakariás lemondja népe pásztorolását az Úrnál. A nép kifizeti járandóságát, a 30 ezüst sékelt. Az Úr utasítja, hogy dobja be a pénzt a pénztárba, vádul a nép ellen: „Ennyit érek nekik.-mondja az Úr.”

Máté sok, szakkifejezéssel élve, „beteljesedési idézet”-et használ. 1,22-23. 2,15. 2,17-18. 2,23. 4,14-16. 8,17. 12,17-21. 13,35. 21,4-5. 27,9-10. Minden idézetének történeti tartalma a zsidó nép történetének része. Mindez vallási nyelvezettel: bűn, büntetés, reménység. Ennek meghívott szószólói a próféták. Máté az idézetek, hivatkozások azon részét használja, amely az ő Jézus-képébe bele illik. Természetesen sokkal több idézetet is használhatott volna, hiszen Jézus mint szabadító reménység minden erre vonatkozó bibliai szöveget „beteljesít” a benne hinni hajlandók számára. Ahogyan minden hasonlóság alkalmazható túl a szöveg születésének körülményein, úgy sok használt és nem használt ószövetségi mondat alkalmazható Jézusra is, másokra is. Ok és okozatot feltételezni azonban nem indokolt, miszerint Jézus azért Messiás, mert előre megírták ezt róla.

Lukács evangélista /80-90 körül/ a pogányoknak írta evangéliumát. Nem is használ sok vissza utalást. kettőt érdemes kiemelniük:

1,31. „Emmanuel” Izaiás /7,14. 8,8/ Áház királynak szól, hogy Istentől kérjen segítséget és ne az asszíroktól ellenségei legyőzésére. Áháznak nagy reményű fia születik Hiszkija személyében és őt köszönti a próféta ezzel a névvel: Velünk az Isten, Emmanuel. Minden Jahve szavait, tetteit hűséggel képviselőre ráillik ez a bibliai kifejezés. Asszíria mint hatalmas folyam elsöpri „országod egész szélességét, ó Immanuel.” Lukács ezt vetíti rá Jézusra, mint aki szintén jelenlévővé teszi számunkra Istent.

1,26-28. „Szűzhöz...akit Máriának hívtak”. A héber „ALMA” kifejezés jelentése: „házasságra érett leány”. Amikor a héber Bibliát görögre fordították /Septuaginta/ ezt „szűz”-nek /görögül parthenos/ írták át. Ez nem az első /3.-4./ jelentése a szónak. Ettől kezdve ez terjedt el /latin Vulgata : virginis/és hagyományozódott tovább az Újszövetségbe is. Áház fia is „alma”-tól Abija-tól született, vagyis háremének egy fiatal „asszonyától”. / Iz. 7.14/.

János evangéliuma /95-100 körül íródik/spirituális, filozófikus nyelvezetű teológiát hirdet. Jézus

eredetileg rendkívül egyszerű, közérthető önértelmezéséhez is ilyen mondatot ad Jézus szájába: „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.”/8,58/. Kiemeli azonban, hogy Jézus az ő tetteit és a mennyei Atyát tartja bizonyító erőnek amellest, hogy Istennek tetsző az, amit hirdet /10,15, 8,18/. János Jézusa a nép hitetlensége láttán /12,38-41/ Izaiást idézi, kinek hasonló csalódottságot kellett átélnie /Iz. 53,1/. János evangéliuma kiemelkedően a zsidó messiási jellemzők közül a „Szenvedő Szolga”bibliai, főleg az Izaiástól származó szövegeket használja fel.

12,14-16. Jézus szamarcsikó hátán vonul be Jeruzsálembe. Az „Írás” itt Izaiást /62,1/is jelentheti a diadal menetről. Másrészt Zakariást is /9,9/ jelentheti, aki az Efraim elleni harcokban győztes királyt mutatja be, ki a békét hirdeti meg azzal, hogy számarháton vonul városába. . Az evangélista kiemeli, hogy a tanítványok utólag jutottak arra a következtetésre, hogy ez is jövendölés Jézusukról. /12,14-16/.

13,18. „Aki kenyéremet eszi...” Judás elárulja mesterét. Izaiás /1,2/ korholja a népet: Jahve az, aki élteti őket mégis őt tagadják meg bűneikkel. Az „Írás” kifejezés erre utal. A hálátlanság, a belső ellenségesség drámáját alkalmazza Júdásra és Jézusra.

19,24. „Köntösömre sorsot vetettek.” Az „Írás” szerint beteljesedett ez is. A Zsolt. 22,19 a kiszolgáltatottságot ily módon is elszenvető ember imája, hogy mentse meg őt az Úr. János a zsoldáros megmenekülni akarását elhagyva, csak a kiszolgáltatottságot alkalmazza Jézusra.

19,37. „Csontot ne törjeteK benne.” Az „Írás” szerint ez is beteljesedett. Ószövetségi előírás /Kiv. 12,46/, mely szerint a pászka bárányt úgy kell elkészíteni, hogy csontjai épek maradjanak. János az áldozattá váló Jézusra alkalmazza ezt.

Zakariás 12,10 mikor azt írja, hogy „Arra emelik majd tekintetüket akit átszúrtak”, azt hirdeti, hogy Jahve fokozatosan megmenti a népet, Jeruzsálemmel kezdve. A jóindulat és imádság lelkülete eltölti a népet és őszintén felnéznek életét is feláldozó vezérükre.

Márk a legkorábbról ránk maradt evangélium /69-70 körül/ és kevés „jövendölést” tartalmaz. Pogányoknak ír, akiket ezzel a módszerrel nem nagyon győzhetett volna meg Jézus Messiás voltáról.

7,6. „Találón jövendöl rólátok Izaiás...”-mondhatja az evangélista Jézussal Izaiás 29,13-as versét. A nép visszatérő bűne, hogy szavaiban nagyon hívő-hűséges, de tetteiben istentelen. Jézus itt nem beteljesülésről, hanem a bűn ismételt tényéről beszél.

14,49. Jézust elfogják. Az „Írások” szerint történt mindez Márk Jézusa szerint. Minden Jahve szavát, üzenetét kitartóan képviselő prófétával így jártak el. Jézus sorsa nem azért fordul tragikusra mert ezt róla előre megírták, hanem mert ilyen a hatalmasok viselkedése azokkal, akik nekik útban vannak.

15,28. „Gonoszok közé sorolták.” Ismét az „Írás” szerint történnek az események. Izaiás Szenvedő Szolgáról szóló éneke ez is /53,12/ A hatalom világa

/politikai, vallási/ elsöpörte Jahve embereit verembe zárással, ketté fűrészeléssel, megkövezéssel... A két Jézus melletti elítélt egyike csak volt gonosztevő: „Még ma velem leszel” ígéri neki Jézus. Tehát erre nem vonatkoztatható a szöveg. Tény, hogy úgy bántak Jézussal, mint gonosztevővel: a legsúlyosabb, rabszolgáknak és súlyos politikai „bűnösöknek” kijáró halálnemre ítélték.

Jézus személyiségének súlya, tanításának istenektetsző volta nem abból származik, hogy egy eleve elrendelt életutat élt végig, melyet Isten már évszázadokkal korábban előre leíratott küldöttei által. Küldetése azok számára hatékony üzenet, kik megismerik és elfogadják személyét és ügýét

KOVÁCS LÁSZLÓ

BÁRÁNY VAGY BIRKA?

Testvéreim! Köszöntelek benneteket az Újév első bokrportai miséjén Jézus köszöntésével: *Békesség legyen veletek!*

A Bokorújév evangéliuma a 90 vagy 100 éves János evangélistáról szól. A mai evangélium is vele folytatódik. Ő idézi Keresztelő Jánost, aki úgy mutatja be a Jordán folyónál Jézust, hogy „*íme, az Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit!*” A kérdés, hogy milyen bárányra gondolt a két János. Mert a magyarban van a bárány és a birka is. És mindez hogyan történt?

Aki birkának gondolja Jézust, máris kezdheti a bűnbánatot. Elsőnek a két János... A mi énekünkben szólaljon meg a bánat és dicsőség hangja is!

Ének: Kyrie...Gloria...

Imádkozzunk! Istenünk, nagy zavart okoz bennünk a kérdés, hogy igazságosztónak kell lennünk, vagy szeretetosztónak? Mi emberek főleg az előbbit kedveljük, és rólad is ezt feltételezzük. Pedig te csak élsz és szeretsz örökkön örökké.

Evangélium János evangéliumából (1,29-34)

Másnap János látta, hogy Jézus hozzá jön, és így szólt: íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét! (Ézs 53,4-7) Ő az, akiről én megmondtam: Utánam jön egy férfi, aki nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én. Én nem ismertem őt, de azért jöttem, és azért keresztelek vízzel, hogy ismertté legyen Izráel előtt. így tett erről bizonyosságot János: Láttam, hogy a Lélek szállt az égből, mint egy galamb, és megnyugodott rajta. Én nem ismertem őt, de aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek, ő mondta nekem: Akire látod, hogy száll a Lélek, és megnyugszik rajta, ő az, aki Szentlélekkel keresztel. Én láttam, és bizonyosságot tettem arról, hogy ő az Isten Fia.

A hallott drámában a három főszereplő: Keresztelő János, János evangélista, Jézus. És nem mellékesen még mi. A kérdés pedig, hogy mit értünk az Isten bárányán, és ő hogyan veszi el a világ bűneit?

1) Keresztelő János és a jahvista büntető Isten

Ismereteink szerint a Keresztelő a büntető Isten prófétája, aki a maga Messiását is fejszével a kezében küldi, hogy kivágjon minden korhadt fát és a pokol tüzére vessen minden bűnöst. Ez az Isten bosszúálló, mint a földi tirannusok, akik a rajtuk esett felségsértést halállal torolták meg. Ez az Isten önimádó, aki saját fiát is kész feláldozni saját maga kiengesztelése érdekében. Ez egy vallás Istene, akinek oltárán termények, növények, állatok, sőt olykor emberek égtek el engesztelő áldozatul. Ennek az Istennek még a fia is csak egy áldozat, a bárány is csak egy közönséges birka.

2) János evangélista a páli birka-áldozat bemutatója

János írta le, hogy mit mondott Jézusról a Keresztelő: „*Itt van az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit!*” Ez a János, a „szeretett tanítvány” biztosan azonosult az idézett mondattal, mert Jézus megváltásművét még magasabb szinten gondolta el. Hiszen az ő Jézusa földi életében csúfos kudarcot vallott, mert az általa támogatott hazafias harcot Izrael felszabadítására még el sem kezdte Jézus, és máris akasztófán végezte.

A Saulból megtért Pál emelte magasabb szintre ezt a megváltásművet: lelki szintre, mert szerinte Jézus a bűnöktől váltotta meg az egész emberiséget. Pál szerint úgy látszik, hogy Jézust azért küldte az Isten a Földre, hogy Júdás elárulja, a főpap halálra ítélje, és Pilátus a római helytartó kivégeztesse. A legfelsőbb vallási és világi bíróság végezte el ezt borzalmat, egy ártatlan báránnyal, úgy, mint egy közönséges birkával. Ezzel a vérontással mi is meg vagyunk váltva minden bűnünktől! Nem ugyanaz a lényege ennek a teóriának is, csak lelki szinten?!

3) Jézus az áldozatvállaló bárány

Mi a szerepe ebben a csúfos tragédiában a Názáreti Jézusnak? Ő az önkéntes áldozatvállaló! Hogyan? Úgy, hogy felismerte, hogy az Isten nem lehet tirannus és gyilkos, mert csak szeretni tud. És Ő, aki a Szeretetisten nevében hirdette az egész népnek az igazi Isten örömhírét, tudván tudta, hogy mi lesz a sorsa a hatalmasok részéről. Jézus nem csak az egyik arcát tartotta oda a pribékeknek, hanem a szívét is. Nem kiengesztelésül az Istennek, hanem hogy hűséges legyen mindhalálig saját meggyőződéséhez, amit a Szeretetisten adott tudtul neki. Az pedig nem más, mint az erőszaktól való szabadulás útja, amit nekünk folytatni kell, nem a tirannusok jogrendje, hanem a Szeretetisten erkölce, ez az a morál, mely megváltást hozhat a világnak. A szelíd Bárány szeretete pedig a

példa számunkra, mert csak mi általunk változhat meg a mi világunk.

4) Katolikus egyház a „szentmiseáldozat” bemutatója

Meg kell említenem, hogy a katolikus egyház sem tudott még elszakadni a jahvista vallási szemlélettől. A liturgia a Jeruzsálemi templomban zajló áldozatbemutatók mintájára a katolikus vallás szertartásában is Jézust, „az Isten bárányának” tartja, a mise pedig Jézus véres feláldozásának vérméltó áldozatként való bemutatása. A mi Bárányunk azonban nem engesztelő áldozatként, vére árán szerezte meg nekünk a megváltást, mint egy áldozati birka, hanem annak bemutatója, hogyan és mi által lehet megváltott a mi világunk: „*Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért*” (Jn 15,13) A Jézus által bemutatott szeretet-lélek a világ megváltásának útja! Megjegyzendő, és János apostol javára írandó, hogy a Keresztelőt is korrigálva, ezt a mondatot is János a „szeretett tanítvány” jegyezte fel...

VÖLGYESI ORSOLYA

EGY ESKÜVŐ ÉS EGY TEMETÉS

A BOKOR KATOLIKUS BÁZISKÖZÖSSÉG KONFLIKTUSAI AZ EGYHÁZZAL ÉS AZ ÁLLAMMAL AZ 1980- AS ÉVEKBEN

A késő Kádár-rendszerben a privátszféra eseményei gyakran keltették fel az állambiztonság figyelmét, különösen akkor, ha ezek az alkalmak lehetőséget adtak a hatalom által veszélyesnek tartott autonóm társadalmi, művészeti és vallási szerveződéseknek a szűkebb vagy tágabb nyilvánosság előtti megmutatkozásra. A Bulányi György piarista szerzetes (1919-2010) által az 1960-as évek végén életre hívott Bokor katolikus bázisközösség, amelyet a belügyi szervek és az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) „egyházi ellenzékként” tartott számon, illetve „szakadár csoportként” stigmatizált, az állam

A mozgalom teológiájáról átfogóan lásd: Máté-Tóth: Bulányi und die Bokor-Bewegung, i. m.; a közösségnek az állammal való konfliktusairól: Benyhe: Bokor - állam - egyház, i. m.; Jobbágy: Religious Policy and Dissent in Socialist Hungary, i. m.

² Csizovszki Sándorral és Szabó Erzsébettel 2023. március 11-én készítettem interjút, Csizovszkitól ez alkalommal

nyomásának ellenállni nem tudó, a hagyományos népegyházi formákhoz és tartalmakhoz ragaszkodó hierarchia intézkedései miatt az 1980-as évek elejétől egyre inkább az egyház periferiájára került.¹ Az alábbiakban két, a Bokor-közösséghez köthető privát eseményt (egy esküvőt és egy temetést), illetve ezek tágabb kontextusát szeretném bemutatni állambiztonsági források, személyes visszaemlékezések és a korabeli szamizdatirodalom felhasználásával. A vizsgálat egyfelől arra irányul, hogy láthatóvá váljon: egy autonóm közösségek hálózatából felépülő, erőszakmentességet hirdető lelkiismereti mozgalomnak milyen típusú konfliktusokkal kellett megküzdenie, amikor tagjai megpróbálták a magyarországi intézményes egyház keretein belül tevékenykedni. Másfelől, hogy egy a lelkiismereti szabadságot, tágabb értelemben pedig az emberi jogokat érintő összeütközés esetén a hierarchia hogyan foglalt állást a katolikus hívek és az állam közötti konfrontációban.

Csizovszki Sándor és Szabó Erzsébet esküvője - a soproni közösségek az 1980-as évek első felében²

Az 1959-ben született Csizovszki Sándor a Sopronhoz közeli Zsiráról származott, középiskolai tanulmányait a győri bencéseknel végezte. Elmondása szerint nagy hatással volt rá mások mellett a gimnáziumban németet tanító Várszegi Asztrik, s vonzó lett számára a szerzetestanári pálya. A gimnázium elvégzését követően jelentkezett Pannonhalmára, de még az örökfogadalom letétele előtt úgy döntött, civilként szeretne hiteles keresztény életet élni. Pannonhalmáról való távozása után szülőfalujába, Zsirára tért vissza. Itt kereste fel őt két győri egyházmegyes kispap, Szabó Gyula és Tóth Miklós, ez utóbbival 1977-ben együtt volt katona Lentiben.³ Szabó Gyulát Csizovszki már korábbról is ismerte, mert annak rokonai a Zsirával szomszédos Répcevisen laktak. Látogatói a hogyléte

megkaptam írásos visszaemlékezését is a soproni kisközösségekről.

³ Csizovszki a velem készült interjúban elmondta, hogy Pannonhalmán nagyon komolyan felkészítették őket arra, mi vár majd rájuk a laktanyában. Ott egyszerre tapasztalhatta meg a többi kispappal együtt az üldözöttség és az összetartozás élményét. Egészségügyi okok miatt azonban 1977 végén leszerelték, s visszatérhetett a szerzetesi közösségbe.

felől érdeklődtek, s arra szeretnék volna rávenni, hogy jelentkezzen teológushallgatónak a győri szemináriumba. Csizovszki azonban kitartott eredeti elhatározása mellett, Szabó Gyula közvetítésével pedig hamarosan felvette a kapcsolatot a soproni Bokor-közösség tagjaival. Néhányukkal ugyanis már az előző nyáron találkozott Dunaalmáson, a református egyház fenntartásában lévő, fogyatékos embereket ápoló szeretetotthonban, egy egyhónapos nyári munka alkalmával. Az ott dolgozó fiatalok jó benyomást tettek rá, másfelől már Pannonhalmán is hallott a Bokorról, több szerzetes is részt vett például a mozgalom egyik papjának, Csiky Lajosnak az újmiséjén. Szabó Gyulának is személyes tapasztalatai voltak a Bokorról, hiszen Sopronban járt ifjúsági hittanra Horváth József káplánhoz, aki 1976 és 1978 között a „Szürkéknél”, azaz az Isteni Megváltóról Nevezett Nővérek Szeplőtelen Fogantatás-templomában szolgált. Horváth József még harmadéves teológushallgatóként került fel Győrből a Központi Szemináriumba, itt találkozott olyan kispapokkal, akik kapcsolatban voltak Bulányival és a Bokor-mozgalommal, s maga is elköteleződött annak eszményei iránt.⁴ Felszentelése után Horváth Sopronban megismertette hittanosaival Bulányi tanítását, Szabó Gyula is nagyrészt ennek hatására választotta a papi hivatást.⁵

Csizovszki tehát 1981 nyarán kapcsolódott be a soproni közösségek életébe, s rövidesen azok egyik meghatározó alakja lett. Emellett segédmentősként dolgozott, majd képesítés nélküli nevelőként helyezkedett el a kiegészítő általános iskolában. Az év augusztusában nagy jelentőségűnek bizonyult számára egy kötetlen autós túra az ún. TÁMASZ közösséggel (ekkor ismerkedett meg a Bokor egyik papjával, Gromon Andrással is, aki akkor még Pomázon volt káplán), továbbá egy Zalaszentmihályon tartott lelki gyakorlat, amelyet a Bokor-mozgalom egyik civil tagja, Király Ignác tartott a soproni csoportok számára. „Egy este Gyurka bácsi [Bulányi György] is vendég volt. Az első nagy Bokor-élmény: a szabadság levegője, szabad gondolkodni, kérdezni. Kapok válaszokat, és mindent meg lehet kérdőjelezni. A templom oltára előtt feküdtünk órákon át gyertyafényben, imádkoztunk és

lelkesen énekelünk. Élveztük a közösségi személyes imádság szabadságát és lendületét. Egymásba forrt a szívünk, és átéltük, hogy Jézus társunk és barátunk” - fogalmazott visszaemlékezésében Csizovszki.⁶ A fiatalember tehát ekkor köteleződött el a Bokor-eszmények mellett, és itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Szabó Erzsébettel. A soproni óvónőképzőbe járó fiatal lány Szabó Gyulához hasonlóan még középiskolásként találkozott Horváth József ifjúsági hittanján a Bokor-mozgalom lelkiségével. Elmondása szerint a káplán megjelenése felpezsdítette a plébánia életét, számára pedig felszabadító gondolat és érzés volt, hogy ne a hagyományokra tegye a hangsúlyt, hanem a személyes istenkapcsolat, a közösség és a szeretet cselekedeteinek megtartó erejére. Ebben pedig fontos szerepe volt az evangélium rendszeres olvasásának és a jézusi élet példájának.⁷

Csizovszkit 1981 augusztusában meghívták egy újonnan alakuló kisközösségbe, ahol kapcsolatba került Varga Jánossal, a soproni domonkos templom igazgatójával. Ennek következtében a fiatalember a domonkos templomra összpontosította tevékenységét: többedmagával rendszeres gitáros miséket, kedd esténként pedig ifjúsági hittant szervezett. „A misék végén személyesen szólítottuk meg az ott lévő fiatalokat, és meghívtuk őket a kedd esti ifjúsági hittanokra. Bevezető énekek, imádságok és vitaindító előadások után beszélgetések, a létszám növekedésével szükség esetén kiscsoportos beszélgetéseket tartottunk, majd újra közösbe hoztuk a csoportokban elhangzottakat.

A létszám alkalomról alkalomra nőtt, s hamarosan, elsősorban az egyetemisták bekapcsolódásával, 40-60 főre nőtt” - írta visszaemlékezésében Csizovszki.⁸ A szervezőmunka azonban ennél tovább ment: az ifjúsági hittanon részt vevő fiatalok közül a legelkötelezettebbeket kisközösségbe hívták, s e meghívások hatására életre szóló barátságok születtek. Csizovszki a már említett TÁMASZ elnevezésű soproni kiscsoportban tapasztalta meg először a közösséghez tartozás élményét azokkal együtt, „akkivel megízlelhettem a kisközösségi létforma lehetőségeit, s

⁴ Völgyesi: *A Bokor papjai*, 123.
Interjú Szabó Gyulával.
Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 2.

Interjú Csizovszki Sándorral és Szabó Erzsébettel.
Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 3.

akkikkel megélhettük, hogy itt, köztünk dobog az »Egyház szí- ve«. Tanultunk (KIO és egyéb Bokorirodalmak), kirándultunk, vasárnaponként szociális otthonba jártunk öregeket látogatni a »Tégy jót, Néki teszel minden jót!« szellemében.”⁹ Nagy élményt jelentett számára Sillye Jenő *Értem is meghalt a kereszten* című oratóriumának előadása a domonkosoknál, ahol Péter szerepét énekelte, vagy a közösen végzett keresztutak és a színdarabok előadása. A soproni közösségszervezésnek lényeges eleme volt, hogy valamennyi plébániával - így a Julianeummal és a Szent István plébániával - is igyekeztek felvenni a kapcsolatot, hogy onnan is bevonjanak fiatalokat a kiscsoportokba.

Fontos állomás volt Csizovszki életében 1982 nyarán, a Fejér megyei Száron Bulányi György által tartott lelkigyakorlat. „Első nagy találkozás az öreggel. Nagy hatással volt rám. Lehetett gondolkodni, lehetett bármiféle kérdést feltenni. Éjszakába nyúló viták, érvelések és beszélgetések az »öreggel«. Nagyon megszerettem. Tőle kaptam a második »bokordózist«, ami lelkesített, szellemileg tovább inspirált” - emlékezett Csizovszki.¹⁰ Még ugyanezen a nyáron a Kápolcson megrendezett ifjúsági tábor előadója Merza József matematikus volt, aki 1979 őszén elsőként tagadta meg a katonai szolgálatot a Bokor-tagok közül. Előadása alatt az akkori tanácselnök hangosbemondóból szólította fel a táborozókat a terület elhagyására. Végül rendőrökön mellett haladva távoztak a helyszínről, s némi tanakodás után Zalacsány közelében verték fel újból a tábort: „Másnap 8 órakor zavartalanul folytatódott a betervezett tábori program, 60 km-rel arrébb, egy másik megyében. Erősek és bátrak voltunk. Lobogott a szívünk. Itt egy esti táborúzt mellett rögtönzött »szertartáson« volt Zsókéval az eljegyzésünk.”¹¹ A rendőrök azonban éppen a záróesten itt is megtalálták az „illegális” táborozókat, végül sikerült megegyezniük, és másnap reggelig maradhattak.

Csizovszki Sándor 1982. november 13-án kötött házasságot Szabó Erzsébettel a soproni domonkos templomban. A jegyespár két lelkivezetőjét kérte fel az esketésre: a már említett Horváth Józsefet, aki ekkor

már Tatabánya-Bánhidán volt káplán, és Gromon András csabdi plébánost. Gromont féléves felfüggesztés után helyezték el Pomáztól Csabdiba, mivel korábban bírálta Lékai László bíborosnak az esztergomi bazilika felszentelése 125. évfordulóján elmondott ünnepi beszédét.¹² A domonkos templom a Szent György-plébániához tartozott, a külsős papok meghívásához pedig szükség volt a plébános engedélyére. Csizovszkiék felkeresték tehát Ratatics Ferenc plébánost, aki továbbküldte őket a soproni városplébánoshoz, Horváth József kanonokhoz (nem azonos a fentebb emlegetett Horváth József káplánnal). Mivel az engedélyt itt sem kapták meg, egyenesen Pataky Kornél megyéspüspökhöz fordultak, aki megadta a hozzájárulást, azzal a feltétellel, hogy a szertartásnak mindenben igazodnia kell a katolikus esküvők szokásos rendjéhez. „Az esküvő kb. 200 barátunk jelenlétében zajlott, ahol az esketést Horváth József, a prédikációt Gromon Bandi tartotta, aki Hankiss Elemér frissen megjelent *Diagnózisok* c. könyve alapján a »hétköznapi hősök« szerepéről és lehetőségéről beszélt. Az esküvőre három szintről is megfigyelőket küldtek. Egyrészt a III/3-as megfigyelőt, aki részletesen jelentett, másrészt a püspökség részéről Benkovich Ferenc püspöki titkárt küldték ki megfigyelőnek, illetve az akkori munkahelyemről, a Kisegítő Iskolából egy kollégát, akit a Megyei Pártbizottság küldött. Az agapé-ebédet követően Gromon András teltházás előadást tartott a Domonkos Templom hittantermében” - emlékezett Csizovszki Sándor.¹³

Csizovszki visszaemlékezése mellett rendelkezésre áll a szertartáson jelenlévő III/III-as ügynök jelentésén alapuló napi operatív információs jelentés is.¹⁴ A dokumentum szerint a templom megtelt, a megjelentek számát kb. 120 főre becsülte. A jelentés azokat az elemeket emelte ki, amelyek eltértek az esketési szertartás hagyományos menetétől. Ilyen mozzanatként értékelte, hogy Szabó Erzsébet bibliai idézeteket olvasott fel a szószékéről, az ezt követő ének után pedig a leendő férj mondott beszédet. Gromon András prédikációjával kapcsolatban az olvasható, hogy abban fellelhetők voltak a „bulányista” tanok, mint például:

Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 4.

¹⁰ Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 5.

¹¹ Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 6.

¹² Völgyesi: *A Bokor papjai*, 131-132.

¹³ *Interjú Csizovszki Sándorral és Szabó Erzsébettel.*

¹⁴ *ÁBTL I. 2.7.1. NOIJ - Győr-Sopron - 106/161982. IX. 19.*

„Ne álljatok be a hatalom szekértolói közé”. Az esketés szövegébe pedig beleszótták: „Vállalod-e a keresztény életet, az üldöztetést, Isten ajándékát, a gyerekeket?” A jelentést tevő szerint a szertartás végén egy idősebb házaspár felháborodott a szertartás szokatlan formáján. Úgy vélték, a „bulányis- ta” esküvő a csoport szervezett tevékenységét igazolja, az eskető papok pedig megtévesztették az egyházi vezetést, amikor elfogadták azt a feltételt, hogy csak hagyományos szertartást végezhetnek. Feltűnő, hogy a jelentés készítője nem említette meg az agapét és Gromon előadását, így vélhetően nem tartozott a résztvevők legbensőbb köréhez.

Az esküvő bekerült a Győr-Sopron megye 1982. évi egyházpolitikai helyzetéről szóló összefoglaló jelentésbe is. Az egyházi reakcióval foglalkozó részben arról olvashatunk, hogy a katolikus egyházban a püspökök erélyesebb fellépése ellenére sem sikerült korlátozni Bulányiékat. A dokumentum szerzője minden bizonnyal arra utalt, hogy az 1982. március 9-10-én megtartott Püspökkari Konferencia felszólította a piarista szerzetest, hogy vonja vissza tévesnek ítélt teológiai tanításait. A jelentés szerint a mozgalom veszélyességét egyes „haladó” egyháziak sem ismerték fel, és nem is lépnek fel ellenük kellő eréllyel. „Sokan egyszerűen a fiatalok önmagától elmúló divatjának tekintik, vagy a nemzedéki ellentét megnyilvánulásának, s - szerintük - ezért nem kell vele komolyan foglalkozni. A szimpatizánsok köre pedig a bázisközösségektől várja a hitélet megújulását, fellendítését.”¹⁵ A dokumentumban az szerepelt, hogy Győr-Sopron megyében a Bulányi-féle mozgalomnak főképpen Sopronban, Győrött és Mosonmagyaróváron vannak bázisai. Sopronban sikerült elérni, hogy a plébániák vezetői nem engedélyezik területükön az összejöveteleket, mozgásterük a városban alapvetően beszűkült, jelenleg a domonkos templom igazgatója, Varga János körül csoportosulnak. „Itt zajlott le ősszel az a demonstratív rendezvénynek nevezett esküvő, amelyet az egyik résztvevő (!) házasságkötése

alkalmával rendeztek, s amelyen a mozgalom prominens vezetői is megjelentek. Az egyházi vezetők közbelépésére az összejövetel nem tudta megvalósítani eredeti célját.” Ennek az eseménynek is köszönhető, hogy a püspök komolyan fontolgatja az egyik bulányista pap, Horváth József felfüggesztését. Sopronban és Győrben a mozgalom visszaszorítását áthelyezésekkel igyekeztek elérni - írta Horváth Antal egyházügyi titkár.¹⁶

A kiszorítás első állomása volt 1978-ban Horváth József diszpozíciója Ivánba, majd onnan Tatabánya-Bánhidára. A Horváthot követő Székely László káplán még pártolta, hogy a Bokorhoz kötődő fiatalok szervezzék az ifjúsági hittant a „Szürkékéknél”, miután azonban 1981-ben őt is áthelyezték Rétalapra, utóda, Tájmel Antal már nem engedélyezte további tevékenységüket a templomban. Tájmel bizonyára nem akart újból konfliktusba keveredni a hatóságokkal és egyházi előljáróival, hiszen papnövendékként több társával együtt eltávolították a győri szemináriumból, miután sokszorosították és terjesztették a Mindszenty József hercegprímás mariazelli temetésén elhangzott búcsúztató beszédet. Ő egy év elteltével visszamehetett a szemináriumba, ez a tapasztalat azonban meghatározhatta további működését.¹⁷ Csizovszki Sándor visszaemlékezése szerint a soproni közösségek lelkigyakorlatát 1983-ban az említett Gromon Andrásnál Csabdin, majd Bindes Ferenc plébánosnál Répceszemerén, illetve Varga János engedélyével 1985-ben a soproni domonkos templomhoz tartozó magyarfalvai (harkai) plébánián tartották meg. 1986-ban Vargán már nagyon nagy volt a nyomás az ÁEH részéről, s amikor a Bokor-mozgalom egyik tagja, Vincze József mosonmagyaróvári káplán megérkezett, hogy megtartsa a lelkigyakorlatot Magyarfalván, a plébános megkérte paptársát, hogy ha lehet, válasszanak más helyszínt. Vincze ezt tudomásul vette, s Borgátán egy kölcsön kapott nyaralóban zajlott le az esemény.

1986 őszén Varga János templomigazgatót

elhelyezkedni a mentőszolgálatnál, mivel korábban Tájmel is ott dolgozott, amikor egy időre el kellett hagynia a győri szemináriumot. Ez azonban később nem akadályozta meg a papot abban, hogy Csizovszkit goromba szavakkal szólítsa fel: tartsa távol magát hittanosaitól.

¹⁵ Szabó: *Állami Egyházügyi Hivatal Győr-Sopron megyei jegyzőkönyvei*, 457.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Csizovszki Sándor a vele készült interjúban elmondta, Tájmel Antal szintén Zsiráról származott. Pannonhalmáról való távozása után ő segített neki

elmozdították Sopronból, új szolgálati helye Tatabánya-Alsógalla lett. Varga utóda, Mészáros László az év novemberében kitiltotta az ifjúsági hittant a domonkos templomból. Mivel a fiatalok által szervezett programok addigra már szerves részévé váltak a templom életének, az érintettek Csizovszki Sándor vezetésével elhatározták, hogy a november 30-i nagymisén egy másfél oldalas szórólapon tájékoztatják a híveket a történekről. A tiltakozás azonban nem vezetett eredményre: a Bokorhoz tartozó közösségek kiszorultak a soproni plébániákról, s az ott zajló ifjúsági hittan megszervezésében sem tudtak már részt venni.¹⁸ „Az ifjúsági hittant ugyanúgy szeretjük volna folytatni, s mi nyitottak voltunk a vele [Mészáros Lászlóval] való párbeszédre. Többszöri egyeztetést követően ő az itt elhangzott tartalmakat »zavaros és szektás« jelzővel illette, illetve gyertyagyújtás melletti bensőséges imádságainkat »sátáni szeánsznak« nevezte. 1986. november 25-én kirúgta az egész közösséget a hittanteremből. Csalódottak és dühösek voltunk. Úgy éreztük, az ifjúság ügye a templomi nagyközösségre is tartozik, hisz nagyon sok templomi közös élményben volt részünk (gitáros ifjúsági misék, passiók, színdarabok, személyes és baráti kapcsolatok). Ezért döntöttünk úgy, hogy egy másfél oldalas szórólapot a november 30-i vasárnapi nagymisén kirakunk (kb. 200 példányt) a padokba a hívek korrekt tájékoztatása érdekében. Mind a szövegezésben (írógépen!), mind a terjesztésben aktív részt vállaltam” - foglalta össze a történéseket Csizovszki Sándor.¹⁹ A közösségek mozgásteret ezt követően jelentősen beszűkült, lelkigyakorlataikat az 1980-as évek végén, '90-es évek elején főként a szintén a Bokor-mozgalomhoz tartozó Galla Gábor böi, illetve a Mosonmagyaróvárról Pázmándfaluba áthelyezett Vincze József plébániáján tartották. Mindezek mellett fontos közösségi események voltak az 1980-as évek elején, közepén

megrendezett táborok Péliföldszentkereszten és Csurgóúton. Az 1984-es péliföldszentkereszti tábor meghatározó élménye volt a Fokolare-mozgalomhoz tartozó Jávorka Lajos atya vezetésével a közeli szalézi rendházban megszálló fiatalokkal való találkozás és a regnumos Balás Béla által celebrált szentmise.²⁰

Sopron tehát az 1980-as évek elejére Székesfehérvár mellett a Bokor-mozgalom egyik fontos dunántúli bázisa lett,²¹ több, később a katonai szolgálatot megtagadó fiatal is megfordult az ottani közösségekben: Locsmánci Zsolt, Lukács István, Mohos László, Szalai Imre, Orbán Péter, Péller József és Sever József. A hatóságok számára kihívást jelentett az is, hogy az 1970-1980-as években a győri szemináriumban tanuló kispapok közül többen aktívan bekapcsolódtak a bázisközösségek tevékenységébe, felszentelése után pedig számos, a győri egyházmegyéhez tartozó pap - Galla Gábor, Gyűrű Ferenc, Horváth Imre, Horváth József, Szabó Gyula, Tóth Miklós, Vincze József - csatlakozott Bulányi mozgalmához.²² Nem csoda tehát, hogy az állambiztonság számára egy magánjellegű esemény is demonstratív jelleget kapott, s az is érthető, hogy az 1980-as évek elejétől egyre inkább a katolikus egyház peremére szoruló Bokor-közösség tagjai számára ezek az alkalmak jelentették a nyilvánosság, illetve a hivatalos egyház tereiben való megmutatkozás lehetőségét.²³

X-X-X-X

¹⁸ ÁBTL I. 2.7.1. NOIJ - Győr-Sopron - 48/3/1986. XII. 4.

¹⁹ Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 11.

²⁰ Csizovszki Sándor visszaemlékezése, 9.

²¹ Völgyesi: Utak a Bokorhoz, 319-323.

²² Völgyesi: A Bokor papjai, 126-127.

²³ Egy 1986. február 5-én kelt napi operatív információs jelentés Tóth P. Domonkos ócsai plébános tájékoztatására alapozva azt tartalmazta, hogy az egyik

ócsai Bokor-tag, Juhász Károly lányának március 15-én tartandó esküvőjét demonstratív célra szeretné felhasználni a megjelenő násznép. A fiatal pár díszmagyarban lenne, a 200 főre tervezett vendégsereg pedig kokárdát viselne. Az időpont tudatosan lett kiválasztva, az esküvő valóban egyfajta hitvallás lett a magyarság és a jézusi elvek mellett. A templomban a közösséghez tartozó Bisztrai László celebrálta a nászmisét, ami valódi Bokor-ünnep lett. (Az egyik résztvevő, Király Ignác közlése.)